

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za komparativnu književnost

Katedra za teoriju i metodologiju proučavanja književnosti

DIPLOMSKI RAD

Nesigurnosti teksta

Mentor
Dr. Dean Duda, red. prof.

Iva Korbar
Zagreb, kolovoz 2010.

„Make a rhizome. But you don't know what you can make a rhizome with, you don't know which subterranean stem is effectively going to make a rhizome, or enter a becoming, people your desert. So experiment.“¹

Osmislimo tekst koji se istovremeno zapliće i otpliće, poput misli koje se stvaraju i razgrađuju unutar iste vremenske jedinice, iste prostorne datosti, iste mogućnosti izricanja. Zamislimo prostornosti u kojima tekstovi bivaju i biraju vlastite sastavnice. Zamislimo unutar tih tekstova tekstove bez izbora, bez pozadine, bez tragova i potencijala, bez elemenata, čestica ili fragmenata, bez naznaka prostora, bez točaka; i onih prostornih i onih rečeničnih; tekstove koji kreću od pretpostavljenog „ničega“, od zamišljenog ništavila, praznijih od vakuma, koji svojim mehanizmima „crnih rupa“ usisavaju misli i guraju ih prema rubovima svih izrečenih, napisanih, izvedenih i ostvarenih tekstualnih primjeraka. Zamislimo tekstualnu prostornost, ponudimo prostoru tekstove i tekstovima prostor. Zamislimo da su tekstovi u prostoru isto što i horizonti u vakumu, da tekstualnim izricanjem oni sami nestaju na razmeđi koju horizont stvara u prostornoj odsutnosti, u vakumu. Vakum je ta prostornost u kojoj su tekstovi omeđeni, a tekstualna prostornost sama (materijalna i prisutna), ta je kojom su tekstovi omeđeni. Oni su materijalna supstanca, ispisiva i zamisliva, a njihov doseg egzistencije fizikalno je neodrediv i podrazumijeva spajanje međusobno kontradiktornih, antinomijskih i recipročnih pojmova kao što su vakum i prostor. Tekstualne stvarnosti su istovremeno vakumske i prostorne te u sumi ne nude logiku kojom su građene. One su sposobne izricati i bivati na razinama koje nimalo ne podržavaju sustave misaonih navika. Njihove se stvarnosti i stanja smiju promatrati u razmjerima fizikalnih jedinica ili opisa. Vrlo razrađenim lingvističkim teorijskim mehanizmima tekstualni se potencijali, doslovno, važu unaprijed primjenjenim kategorijama poput gramatike, sintakse, morfologije, etimologije, fonetike, pragmatike, semantike, semiologije ili semiotike. Lingvistički aparati riječima mjere vrijednosne primjenjivosti tekstova i jezičnih algoritama. Analitičko seciranje tekstualnih tijela zbiva se na razini samih tekstova, jer tekst nanovo govori o tekstu, a analiza time sebe apriorno lišava izvantekstualne mogućnosti saznanja. Osuđena je na paradoks kojim potencijalni „Krećanin“, koji živi u tekstu i izriče tekstem, tvrdi za taj isti tekst da laže. Tekstovi ne mogu ponuditi rezultate. Misaoni tokovi su dijelovi rečeničnih struja ocrtanih kartografskim koordinatama čije su lokacije razgradive, povezive, povratne i stalno modificirajuće. Tekstualne koordinate djeluju na misaone kompase razarajući im magnetska polja i pretvarajući njihove misaone silnice u podivljale igle što se okreću po geografskim stupnjevima. Tekstovi nemaju točke, nemaju ciljeve. Njihovi se sadržaji inficirajuće prenose misaonim fluidima i fiziološkim procesima, unoseći u tijelo teksta viruse asocijacija i

¹ Deleuze Guattari 2010: 277

disocijacija. Asocijativni virusi u tekstu disociraju sintaktičke zakonitosti i semantičke pretpostavke. Disocijacijom semantičkih pretpostavki dolazi do razrjeđivanja krutog sintaktičkog materijala koji se misaonim medijem raznosi prema konstantno stvarajućim tekstualnim lokacijama. Lokacije je nemoguće detektirati, njihovo je nastajanje izvjesno i kreće se pojedinim misaonim obodima. Što su obodi određeniji, odnosno, ukoliko oni čine dio misaonih navika, pojavnost tekstualnih lokacija može se pratiti presijecanjem pojedinih tekstualnih dimenzija u određenim točkama – hipotetičnim tekstualnim lokacijama. Time se dobiva shema tekstualnog događaja koji se opisuje varijablama u pojedinom tekstualnom prostoru i pripadnom mu vremenu. Zahvaljujući misaonim navikama, vremenska se komponenta tekstualnog prostora može fiksirati odgovarajućom kombinacijom varijabli čime se otvara mogućnost promatranja niza tekstualnih fenomena. Pojedina kombinacija varijabli nudi promatranje tekstualnih vibracija; rasprostranjivanja asocijativnih virusa; razlaganja sintaktičkih zakonitosti i perforacije semantičkih kvaliteta. Nastankom perforirane semantičke vezanosti, ostaci sintaktičkog materijala ulaze u perforirana jezična mjesta zajedno s asocijativno-disocijativnim koktelom virusa te tamo uzrokuju proširenje tekstualne prostornosti. Proširenje prostornosti ujedno privlači komponente odgovorne za njezino automatsko protunaređenje čime se trenutno proširena prostornost nanovo komprimira stižući obod misaone navike do ruba izdržljivosti. Protiveći se zakonu uobičajenih sistema da svaki sustav teži ravnoteži², navika, umjesto da prema očekivanju popusti svoje djelovanje, steže obod i potiče djelovanje sile na materijale koji sačinjavaju tekstualnu prostornost. Pritiskom na materijale razlažu se fiksirane komponente tekstualnih dimenzija razmičući shemu presjeka čime se tekstualni fenomeni (poput vibracijskog potencijala) također otpuštaju brišući (nanovo) tražene i registrirane tekstualne lokacije. One vibratornim potencijalom teksta nestaju, a novo traganje za njima vezuje sa sobom novo fiskiranje tekstualnog događaja i nove kombinacije varijabli prostora i vremena. Ovi procesi zbog nekontroliranog stezanja i rastezanja, asociiranja i disociranja, u pravilu, traju u nedogled.

„Translation is beyond the ability of language. The scientific world is the translation of all the flows, particles, codes and territorialities of the other strata into a sufficiently deterritorialized system of signs.“³

² Le Chatelierovo načelo o ravnotežnim sustavima

³ Deleuze Guattari 2010: 62

Džepna izdanja tekstualnih lažljivaca: Sonkosanski podzemni hodnici

(„U svakom znaku dremucka monstrem – stereotip: mogu govoriti samo prikupljajući ono poznato u jeziku. Čim nešto iskazujem te dvije karakteristike se ujediniju u meni tako da sam istodobno i gospodar i rob: ne zadovoljavam se repetitivnošću onoga što je već kazano, kao što se ne želim udobno smjestiti u sužanjstvo znakovlja: izričem, tvrdim, zadajem udarce onom što ponavljam.“⁴)

12. kolovoza 1663. dogodio se potres u Južnoj Katagoniji u kojem je nastradala cijela jugoistočna strana tog otoka. Epicentar potresa, danas se pretpostavlja, jačine 6-7 po Richteru, lociran je u regiji Sonkosan, u tadašnjem selu Chicho, anglomeraciji od 208 stanovnika. Potres je uzrokovao protjecanje zemlje s brda Roumaro, čija je blatna lavina uništila kako i selo Chicho tako i obližnja naselja u okrugu od 230 kilometara.

Prema spisima prvih katagonijskih misionara koja su posvjedočili akcijama spašavanja, akcije spašavanja preživjelog stanovništva regije Sonkosan trajale su punih šest mjeseci. Preživjeli, kao i stanovnici susjedne regije Fuian evakuirani su zbog mogućih novih odrona zemlje, kao i zbog zaraza koje su se širile neprestanim razmnožavanjem kukaca u novim vremenskim uvjetima s visokom razine vlage i toksičnih plinova. Kao što se istraživanjima iz 1965. s Instituta Gleydmoore, Perth, pokazalo, ovakvi su uvjeti pogodovali razmnožavanju vrsta, kao i kasnijim mutacijama unutar vrste. Također je dokazano kako je regija Sonkosan bila posebice pogodna za geološke transformacije i biološke mutacije koje su se rapidno događale u nadolazećim stoljećima. Tome je ponajviše bio uzrok specifičan kemijski sastav tla regije Sonkosan. Tlo je sadržavalo izrazito visoke količine spojeva osnovne sastavnice molekula laderana,⁵ koji su bili osnovni produkti biljaka iz porodice *Austerathatum*. Zahvaljujući velikoj raspostranjenosti biljaka porodice *Austerathatum*, ti su kemijski spojevi postali jedan od prevladavajućih sastavnica tla u Sonkosanu, što je tlu davalo posebne karakteristike. S obzirom na morfološke karakteristike spojeva laderana, zemlja se stoljećima taložila tvoreći perforacije unutar tla, koje su kristalizirale i stvarale nepregledne hodnike, smještene u smjeru meridijana, slične one gnijezdima termitnjaka.

Ova se pojava svrstava u geološke oblike, poput onih kojima pripadaju termitnjaci na sjevernom dijelu Australije, koji „na nekim mjestima izdaleka izgledaju kao urođenička naselja. Jedna vrsta termita za gradnju gnijezda upotrebljava sitno sažvakano drvo, druga zemlju koju u probavilu natope s dosta sline. Kad se ta smjesa stvrdne postaje tvrda kao

⁴ Barthes, *Lekcija*, u *Republika*, str. 63

⁵ Laderani su kemijski spojevi definirani na sljedeći način: „is a molecule that consists of n edge-sharing cyclobutane rings (where n \geq 2) that define a molecular equivalent of a macroscopic ladder.“ u „Supramolecular Construction of Molecular Ladders in the Solid State“, u *Angewandte Chemie*, 2004, vol 43, str. 232

Materijal hodnika karakterizira izražena rezistentnost na fizičke šokove poput naglih promjena temperatura do stalnog održavanja stanja kritično visokih ili niskih temperatura, kemijske izmijenjenosti okoline, lomova uslijed potresa tla i drugi. Neuobičajeno visok stupanj rezistentnosti nije se uspio opravdati nijednim od pojedinih testiranja materijala kao što su: određivanje vrelišta materijala u tekućem stanju, razdvajanje smjese sublimacijom, određivanje volumnog udjela kisika u zraku (unutar pora materijala), pretakanje komprimiranih plinova, mjerenje protoka plinova regulacijom iglastih ventila i autoklava, mjerenje molarne entalpije dotične otopine, određivanje produkta topljivosti istraživanjem utjecaja zajedničkih iona na temelju zakona o djelovanju masa, deionizacija materijala i regeneracija ionskog izmjenjivača, razdvajanje kationa kružnom kromatografijom na papiru, uzlaznom kromatografijom na papiru ili kromatografijom na kredi; standardizacija otopine kiseline, razrjeđivanje koncentrirane kiseline, određivanje nepoznate množine materijala, određivanje molarne mase krioskopskom metodom u svrhu mjerenja koligativnih svojstva otopina materijala, utjecaj katalizatora na brzinu kemijske reakcije, proces autokatalize, ovisnost brzine kemijske reakcije rezistentnosti o koncentraciji reaktanata: reakcije prvog reda, reakcije drugog reda; određivanje toplinskog koeficijenta širenja toksičnih plinova, relativna jakost oksidansa i reducensa, određivanje ovisnosti elektromotorne sile supstituiranog članka o koncentraciji elektrolita, određivanje krivulje neutralizacije, prekrystalizacija rapidno kristalizacijskih soli, prekrystalizacija nekrystalizacijskih soli.

Nakon što navedena svojstva ispitavanja materijala nisu precizno ukazala na uzroke toliko visokog stupanj rezistentnosti, on se aksiomski pojasnio gore navedenom osobinom promjenjivosti materijala sankosanskih hodnika. Kako su na nekoliko ispitanih lokacija (145°, 23°, 68°, 33°, 117°) utvrđene geološke promjene manifestirane kroz niz morfoloških preobrazbi, okrenulo se deskriptivskom pristupu utvrđivanja osobina materijala. U usporedbi sa standardiziranim oblicima sličnih morfoloških tvorbi¹⁰ koje su karakterizirane

¹⁰ Usporedba pruzeta iz udžbenika *Opća patologija*: „Tumori su poznati još od davnina. To su bolesti koje u ljudskoj patologiji zauzimaju vrlo značajno mjesto. Izazivaju ¼ svih smrti. Među mnogostaničnim živim bićima, u što ubrajamo i biljke, svi organi žive i djeluju zahvaljujući planiranju, harmoniji i visokodiscipliniranoj suradnji različitih stanica. Neočekivani poremećaj te harmonije može biti posljedica promjene rasta, koji nosi četiri bitne oznake:

- *Nesvrhovitost* sa stajališta samog tkiva u kojem se razvio, jer, za razliku od upalnog i regenerativnog procesa, taj je rast beskoristan, a nastali tumor ponaša se kao parazit;
- *atipičnost*, što znači da se novonastale stanice u svojoj mikroskopskoj slici razlikuju i strukturno i funkcionalno od polaznih stanica. No, ipak, u većini slučajeva možemo prepoznati iz kojih se vrsta stanica ili tkiva razvio tumor;
- *autonomnost*, rast tumorskih stanica nije više kontroliran;
- ima tendenciju *agresivnosti*, odnosno invaziji okolnih struktura

kompletnom ovisnošću pripadajućem sustavu i njegovim centralnim i perifernim naredbama koje određuju kontrolirana formiranja jedinica u pojedinom podsustavu; što prvenstveno uključuje precizno organiziranu regulaciju rasta jedinica i podjedinica tako im određujući njihovu visoku specijaliziranost unutar dotičnih sustava i podsustava, koja se pak podudara s njihovom strogo određenom namjenom i primjenom unutar tih istih sustava, uočene su sljedeće promjene:

- **autonomnost** (u opreci sa standardiziranom ovisnošću o pojedinom sustavu)
- **atipičnost** (u opreci sa strogo određenom namjenom i primjenom jedinica unutar jednog sustava)
- **nesvrhovitost** (u opreci s visokom specijaliziranošću jedinica sustava)
- **agresivnost** (karakterizirana rapidnom izmjenom i širenjem jedinica u opreci s precizno organiziranom regulacijom rasta jedinica i podjedinica)
- **žarišno obilježje** (gomilanje jedinica materijala u pravilu započinje na specifičnom lokumu tlocrta materijala)

U daljnjim se analizama uzroka učestalih morfoloških promjena građevnog materijala sankosanskih hodnika došlo do novih rezultata. U uzorcima su pronađeni tragovi mogućnosti pretvorbe materijala u smislu mogućnosti njegove potpune biološke, kemijske i fizikalne izmjene. Agensi koji su prouzročili ovakve preobrazbe materijala nazvani su *teratogenima*. Ova su ispitivanja vršena sredinom 1970.-ih, a iz te se teorijske okoline razvila znanost koja se danas naziva *teratologija*. Teratologija je, poput supstanci koje proučava, doživjela niz promjena; preciznije – teoretskih posuđivanja termina iz jednog znanstvenog područja u drugo. U suvremenom znanstvenom rječniku, pojam teratogena i teratologije kao znanstvene discipline najčešće se vezuje uz medicinu i onkologiju. Kao što teorijska literatura navodi: „Teratologija je disciplina koja proučava poremećaje (grčki teraton = čudovište). Teratogeni su kemijski, fizikalni i biološki agensi koji mogu prouzročiti razvojne pogriješke (pogriješke morfogeneze). Mnogo je više dokazanih teratogena u životinja, ali ovi se smatraju potencijalno opasnim i za čovjeka.“¹¹

Navedenim svojstvima možemo pridodati i petu oznaku, da rast u najvećem broju novotvorina ima *žarišno obilježje*, jer započinje na ograničenom mjestu organa ili organizma.

Prema tome, *novotvorina se definira kao abnormalna nakupina tkiva čiji je rast nesvrhovit, autonoman i nadmašuje rast normalnog tkiva, te nastavi rast i nakon prestanka djelovanja uzroka, koj ije praktički nepoznat*. Ipak, na kraju, sve novotvorine ovise o domaćinu zbog svoje prehrane, opskrbe krvlju, hormonske potpore itd., pa smrću domaćina prestaje i rast novotvorine. „ Jukić 2002: 129

¹¹ Jukić 2002:164

Istih godina (1970.-ih), intenzivnim istraživanjima u regiji Sankosan utvrđena su postojanja autohtonih biljnih i životinjskih vrsta koje su istovremeno pokazivale sve autonomnosti životnih vrsta, a ujedno mogućnost kristalizacije koja je oznaka isključivo neživih oblika materije. U biologiji su do tog sankosanskog otkrića, ovo svojstvo kristalizacije i rekristalizacije imale jedino pojedine vrsta virusa.¹² Osim navedene zapanjujuće osobine, ove su biljne i životinjske vrste posjedovale do tada nezabilježene mogućnosti metamorfoze – no ovog puta, iz jednog životnog oblika u drugi. Iako su pojedini znanstvenici uporno inzistirali na tumačenju tog svojstva kao vrlo specifičnog oblika prelaska organizma iz jednog oblika životnog stadija u drugi (po analogiji prelaska ličinke u imago), ovi su pokušaji tumačenja odbijeni s kasnijom analizom genoma pojedinih vrsta. Genotipovi¹³ promatranih vrsta u potpunosti su se razlikovali, kao npr. genotipovi između mačke i psa, hrasta i vrbe ili čovjeka i vinske mušice.¹⁴

Istraživanja su dalje tekla u smjeru povezivanja učinka teratogena na sankosanske biljne i životinjske vrste. Proučavalo se, je li ikoji od zabilježenih kemijskih, fizikalnih i bioloških agenasa mogao potaknuti takve drastične pogreške morfogeneze koje su rezultirale pretvaranjem jednog organizma u drugi.; tražio se gen ili povoljna kombinacija gena koja je mogla rezultirati datim fenotipovima vrsta; analizirala se fiziologija i eventualni potencijal patološke fiziologije pojedinih organizama čiji su mehanizmi najviše odskakali u očekivanim odnosima genotipa i fenotipa. Rezultati istraživanja, koji su zbog velikog odskakanja od očekivanog više puta ponavljani u istim zadanim uvjetima eksperimenta, kontinuirano su davali drugačije ishode, koji se nisu nimalo slagali s prethodnima. Takva stalna izmijenjivost rezultata upućivala je jedino na pogreške pri eksperimentu, no i ta je sumnja također otklonjena nakon uzastopnih ponavljanja eksperimenata pod strogo kontroliranim uvjetima.

Osupnuti ovakvim otkrićima (točnije: nestalnošću otkrića i nevjerodostojnošću rezultata eksperimenata), skupina stručnjaka koja je 1970.-ih radila na istraživačkim projektima odredili su ove vrste i njihove mehanizme preobrazbe kao „postajuće jedinke“ („becoming species“) koje su kasnije kategorizirali jedino prema procesu pretvorbe jer su se

¹² Kristalizirati mogu jedino nežive tvari. Kristalizirani oblik materije nužno se izjednačava s mrtvim (ili neživim) oblikom egzistencije. Otkriće ovog svojstva u virusa, kao i sposobnost virusa da se iz kristaliziranog oblika vrata u „živi“ oblik egzistencije, u biologiji je ozbiljno dovela u pitanje znanstveno određenu granicu „živog“ i „neživog“.

¹³ „Genotipom“ se nazivaju svi geni nekog organizma, takozvano sveukupno nasljeđe organizma. „Fenotip“ je izraz genotipa, njegov odraz kroz morfološke i fiziološke osobine nekog organizma. Genotip se ne mora u potpunosti odraziti kroz fenotip pripadajućeg mu organizma; drugim riječima, organizam može sadržavati gene koji se na fenotipskoj – morfološkoj, odnosno fizikalnoj razini organizma nisu uočljivi.

¹⁴ Iako u usporedbi značajnosti pojedinih gena, često se navodi već mitska usporedba genotipova čovjeka i vinske mušice jer se te dvije vrste razlikuju samo u nekoliko gena.

sve ostale komponente konstantno mijenjale. Ono što su eksperimenti na pojedinim vrstama jedino uspjeli dokazati jest da je od svega jedino pretvorba stalna i tu su stalno mijenjajuću karakteristiku označili *konstantom promjenjivosti δ (changeability constant)*. No, i uz konstantu promjenjivosti rezultati nisu kvalitetnije razjasnili fenomen „postajućih jedinki“. Istraživači su pokušali usuglasiti promjene prema osobinama koje je pojedina vrsta dobivala, odnosno istovremeno i gubila. To su regulirali *faktorom pretvorbe ℓ (becoming factor)* te pokušali ove inače nekategorizirajuće organizme kategorizirati putem stupnja njihove pretvorbe. Tako su organizme koje su u određenom trenutku promatrali odredili prema faktoru pretvorbe ℓ :

- ℓ_1 = postajuća životinja (becoming animal)
- ℓ_2 = postajuća biljka (becoming plant)
- ℓ_3 = postajuća gljiva (becoming funghi)
- ℓ_4 = postajuća alga (becoming algae)

Ako se pojedinoj vrsti uporno nije mogao utvrditi faktor pretvorbe ℓ , tada su toj vrsti pripisali osobine nadpretvorbe koji su označili *beskonačnim faktorom pretvorbe ℓ_∞ (unending becoming factor)*.

U Južnoj Katagoniji, u regiji Sankosan zabilježen je najveći broj autohtonih vrsta, kao i najbrži faktor nestajanja vrsta. Neke su vrste zabilježene samo jedanput, nakon čega nikada više nisu viđene. Stoga su istraživači u Sankosanu krenuli svrstavati zabilježene autohtone vrste pod ugrožene. Popis ugroženih vrsta, koji se i danas proširuje, dosegao je gotovo broj s popisa autohtonih vrsta. Regija Sankosan jedna je od rijetkih regija koja je skoro sve svoje autohtone vrste odredila kao ugrožene. Ovakvi su rezultati razdvojili istraživače. Javile su se tri grupacije – oni koji su inzistirali na daljnjem proširenju obaju popisa – onog autohtonih vrsta i onog ugroženih vrsta; zatim oni koji su smatrali da sve autohtone vrste pripadaju nadvrsti „postajućih jedinki“ zbog čega su smatrali da se popis autohtonih vrsta treba suziti na samo jednu vrstu – „postajuće jedinke“ te zatim unutar te vrste tražiti sestrinske ili sibling-vrste ili podvrste. Treća se grupacija izdvojila mišljenjem da se ovdje uopće ne radi o vrstama te da su svi rezultati dotadašnjih istraživanja upućivali da se ovdje ne radi o uobičajenim oblicima života te stoga popise ne treba uopće raditi. Treća grupacija je primila najžešće kritike pri čemu su prve dvije grupacije bile složne u tome da je takav stav treće grupacije izuzetno radikalno, da se kosi sa svim zakonitostima, principa i moralom struke, stoga je kao takav nefunkcionalan. Mišljenje dviju grupacija podržala je i tadašnja sankosanska vlada koja je stav o nepostanju nijedne autohtone vrste u Sankosanu ocijenila – jednostavno

nezdravorazumskim argumentom. O tome se u dnevnoj tiskovini oglasio i predsjednik sankosanskog vijeća: „Različite biljke, životinje, gljive i tako dalje primjeti i moja baba. Zato smatramo da je mišljenje o nepostojanju nijedne vrste u Sankosanu jednostavno van zdrave pameti i očiti napad na državni ustroj.“ Potom je vlada uputila naredbu da se strogo pretraže svi laboratoriji kao i privatni stanovi istraživača treće grupacije ne bi li se pronašli dokazi o mogućoj političkoj zavjeri koja dolazi iz redova pobunjeničkih trupa Južne Katagonije u savezu sa Sjevernom Katagonijom. Nekolicina istraživača je na vrijeme napustila regiju Sankosan kao i Južnu Katagoniju, dok je protiv većine pronađen dokazni materijal o pokušaju preuzimanja regije Sankosan u suradnji s pobunjeničkim trupama; zbog čega su protiv dotičnih podignute optužnice. Zbog neosporivih dokaza, presude su donijete u kratkom roku, a osuđeni istraživači prevedeni su u okružni sankosanski zatvor smješten na rubovima regije, u podzemlju Sankosanskih hodnika. Nekoliko godina nakon zatvaranja istraživača treće grupacije regiju Sankosan je zateklo snažno nevrijeme u kojima su, između ostalog, poplavljeni podzemni hodnici okružnog zatvora, a time i čitavi okružni zatvor. Nakon očevida, ustanovljeno je da su zatvorenici pobjegli, što je bilo vrlo začuđujuće i odista nemoguće zbog zavojitih hodnika koji nisu imali izlaza. Umjesto zatvorenika u hodnicima zatvora pronađene su samo antropomorfni monstrumski oblici riba, jegulja, zvjezdača, ugora i zmijača. Nakon toga su pozvani istraživači iz spomenutih prvih dviju grupacija kako bi provjerili podrijetlo vrsta. Prva grupacija ocijenila je da se popis autohtonih vrsta Sankosana proširio još za broj pronađenih primjeraka morskih životinja u hodnicima zatvora; dok je druga vrsta zabilježila proširenje broja sestrinskih ili sibling-vrsta i podvrsta objasnivši njihov razvoj zakonitostima uvjeta razvoja sestrinskih ili sibling-vrsta i podvrsta. Bez obzira na početno neslaganje o broju vrsta i podvrsta, obje grupacije su se složile da je do formiranja novih podvrsta došlo djelovanjem teratogena i da su monstrumski oblici vrsta, odnosno podvrsta jednostavno rezultat promijenjenih uvjeta okoliša što nije nimalo neobično za regiju Sankosan.

Antropomorfni monstrumski oblici riba, jegulja, zvjezdača, ugora i zmijača pronađeni nakon poplave hodnika okružnog zatvora postali su često spominjana tema te se javnost sve više počela zanimati njih. Zbog sve većeg interesa javnosti monstrumske su ribe, jegulje, zvjezdače, ugori i zmijače postali sankosanska atrakcija. Počele su se proizvoditi plastične igračke monstrumskih oblika riba, jegulja, zvjezdača, ugora i zmijača, koje su djeca mogla iznova preslagivati i transformirati u nove životinjske vrste. Porasla je prodaja kolačića i čokolada u obliku monstrumskih vrsta, kao i privjesaka za ključeve, novčanika, svijeća, svijećnjaka, pernica, nakita, ukosnica za kosu, kućnih papuča, torbi, ruksaka, ukrasnih

vrećica, božićnog nakita, zdjeli, žlica, vilica, čaša, podmetača za čaše, šalica, pepeljara, tanjura, stolaca, kreveta, budilica, bočica za parfeme, zastora, lustera, kvaka, toster, sokovnika, aparata za kavu, vrtnih garnitura, stolnjaka, lampinjona, kosilica, grablji, metli, kućnih bazena i klima uređaja. Godine 1987. proizveden je prvi automobil oblika monstrumskog ugora, koji je išao i na strujni pogon. U nepunih dvadeset godina regija Sankosan postala je najposjećenija regija u Južnoj Katagoniji, dok se Južna Katagonija popela na ljestvicu prvih deset zemalja najpoželjnijih turističkih odredišta. Južna Katagonija je s regijom Sankosan prosperirala kao nikad do tada, bilježeći porast BDP-a za 49,7%.

Slučaj nestalih istraživača treće grupacije iz okružnog zatvora regije Sankosan nakon pet godina prešao je u zastaru, a nakon petnaest objašnjen je „neobjašnjivim bijegom zatvorenika“ te kao takav zaključen. Obitelji nestalih istraživača nisu se složile sa zaključcima istrage te su neko vrijeme vršile pritisak na pravosuđe Južn Katagonije kako bi potaknule ponovno otvaranje slučaja, no pritisak nije proizveo nikakve pozitivne u korake u vidu otvaranja novih istraživanja. Dokumenti, kao i iscrpni tekstovi, izvješća i pojašnjavanja slučaja uredno su arhivirani te spremljeni u arhive regije Sankosan koji su bili smješteni u njezinom jugozapadnom dijelu. Zbog obimnog prostora i šupljikave strukture Sankosanskih hodnika, arhivi regije Sankosan pohranjivali su se upravo u njezine jugozapadne hodnike; pri čemu je laderanski sastav hodnika pogodio kvalitetnijem očuvanju tekstualnog materijala. Laderani su se, zbog svojih metamorfičnih tendencija, transformirali tako da su preuzeli oblike arhiviranog materijala, a da prilikom metamorfoze samom materijalu nisu nanijeli nikakvu štetu. Stijenke hodnika su zahvaljujući fizikalnim svojstvima laderana počele obrazovati nove hodnike oblika arhiviranih tekstova koji su bili smješteni u njima. Na taj su način, hodnici, kao i arhivirani materijal, poprimili puno pregledniju formu pri čemu je snalaženje i u hodnicima i u arhiviranim materijalu postalo efikasnije i brže. Kao takav, arhiv regije Sankosan jedinstven je primjer u svijetu koji su pokušale pratiti mnoge zemlje preselivši svoje arhive u umjetno napravljene, prokopane podzemne hodnike. Regija Sankosan je zajedno s vlastima Južne Katagonije pokušala potaknuti izvoz laderana koji bi potaknuli preobrazbu tla drugih zemalja, no pokusi su tekli u neželjenom smjeru. Laderani su, micanjem iz svog izvornog okoliša izgubili svoje organizirano metamorfično obilježje, te su u novim okolišima počeli obrazovati masivne, rahle geološke oblike kojima se nijedna od industrija zemalja koje su trgovale s Južnom Katagonijom nije mogla okoristiti na planirani način. Uvoženi laderanski materijal odbačen je u prirodu kao nepotreban gdje je formirao omanje pješćane humke, nakupine rahloga ali kvrgastog oblika, često opisanih kao grudice, hrpice, grumenje ili pješćane čvoruge. S vremenom su se u tim laderanskim pješćanim

humcima nastanile različite vrste insekata kojima je takav sastav i rapored tla pogodovao organizaciji združnog života insekata.

Sankosanski hodnici ostali su jedinstveni metamorfični geološki oblik, stanište neodredivih „postajućih jedinki“, najefikasniji oblik arhiva, neodoljiva turistička atrakcija regije Sankosan te neiscrpivi izvor zarade Južne Katagonije. Godine 1996. uvršteni su u listu svjetske prirodne i kulturne baštine.

Svjesni predah

„Rastresena percepcija ne sadrži ništa više, pa čak ni ništa drugo, negoli pažljiva percepcija.“¹⁵

Mogućnosti tekstualne preobrazbe pohranjene su u čitanju. Tekst svakim čitanjem poprima nove forme i nove sadržaje. Čitanje kao tekstualni fenomen podrazumijeva korištenje niza kognitivnih procesa koji aktiviraju dijelove naše svijesti i podsvijesti. Iz razloga što jezici i svijesti i podsvijesti posjeduju istovremene mehanizme sastavljanja i rastavljanja sadržaja ili formi koji se nađu u njihovim sferama te čine to pomalo automatizirano, tim se svjesnim i podsvjesnim jezicima smije pripisati apriorna kreativna osobina. Kao takvo, svako čitanje pripada kreativnim procesima naših perceptivnih, odnosno jezičnih mogućnosti.

S druge strane, mi percipiramo fenomen „jezika“ govoreći o jeziku, analizirajući mu moguće komponente i odnose među njima. Istovremeno, jezik se, i uz stoljetno lingvističko razvijanje hipoteza i teorija, poima još uvijek kao uređeni sustav čijim se pravilima priklanjaju jedinice toga sustava; ili čiji odnosi utvrđuju (ili ispisuju) pravila pojedinog sustava. Pravila se svakako ne mijenjaju s jezičnim izmijenama ili svakodnevnim rađanjem jezičnih varijeteta – pravila pojedinog jezičnog sustava mijenjaju se unutar sustava s vlastitim metajezičnim pravilima. Drugim riječima, odnos između metajezika i jezičnog fenomena ili odnosa kojeg metajezik u nekom trenutku opisuje, dirigiran je pravilima metajezika koji je ponovno ništa drugo doli još jedan jezik sa svim svojim pripadajućim fenomenima.

Metajezik (pojedine struke, primjerice) i jezik kao jezik, kao živi komunikacijski materijal, jesu u kružnom odnosu. Kako je metajezik samo jezik koji pokušava proniknuti u neki drugi jezik, promatranje odnosa između pravila metajezika i pravila koje metajezik istovremeno stvara abisalnog je tipa. Pravila metajezika i pravila koje metajezik opisujući pojedini jezik proizvodi, položeni su u propadajuću sferu, u u abisalni paradoks, paradoksalni abis. Promatranje njihove međusobne ovisnosti podrazumijeva promatranje takvih

¹⁵ Merleau-Ponty 1990: 44

paradoksalnih abisa, a promatranje paradoksalnih abisa podrazumijeva svjesno pristajanje na propadajuću komunikaciju, na svijet paradoksa. Nakon što se pristane na svijet paradoksa, dolazi do jezičnog izvijanja i do prodora konvulzija u perceptivne mogućnosti. Onda nastaje problem. No, taj se problem pojavljuje jedino ako se pristaje ostati u percepcijama usko vezanima uz dotadašnja jezična i metajezična pravila. Taj je problem karakteriziran gubljenjem dotadašnjih perceptivnih (te prema tome i kreativnih mogućnosti) koje vezuju nas, subjekte za nešto neotuđivo realnosti – onoj realnosti prvenstveno opisanoj jezicima i metajezicima putem teksta. Problem se javlja u prostoru ljudske nesigurnosti i njezine očite i očekivane posljedice – vezanosti za ono što nas iluzivno čini manje nesigurnima. Vrlo banalni psihološki procesi koji čovjeka vezuju uz čovjeka, čovjeka uz jezik, jezik uz društvo, društvo u civilizaciju, civilizaciju uz poimanje, poimanje uz jezik, jezik uz čovjeka. Pomicanje jezičnih datosti u nekom sustavu ili u čovjeku ili društvu nikad nije dobrodošlo jer graniči s opasnim rubovima abisa realnosti. Ti abisi mogu biti više ili manje stvarni, ili predočivi. Mogu biti društveni, upisani u institucije i njihova pravila te rupe u pravilima ili mogu biti egzistencijalni, upisani u nama samima, u ljudskoj i životnoj tendenciji istovremenog pristajanja i odskakanja od pravila te uskakanja u rupe vlastitih saznanja. Abisi realnosti nude susrete poput onih između materije i antimaterije čijim se sudarom obje poništavaju, kao nepostojanje u kozmičkim crnim rupama. Jezik nas čuva od takvog susreta; štiti nas od propadanja u crne rupe, osobne, društvene ili kozmičke. Jezik, iluzivno omotan pravilima metajezika, koji ih proizvodi i po kojima se navodno sustav jezika i održava, zaštićen je slojevima tih vlastitih pravila kako bi uspješnije odolijevao abisalnim strujanjima crnih rupa. Metajezik ili diskurs, kao posljednji štit jezika, konačno se održava oruđem moći koji se nalazi u društvima što proizvode metajezike ili diskurse – koji opet proizvode moći. Oruđe moći je okopalo pogodna mjesta na kojima zriju institucije i čiji se autoriteti upisuju prvo – kroz metajezik ili diskurs (odnosno struku), drugo – kroz jezik kojeg pojedini metajezik opisuje, treće – kroz ljudski strah od kidanja svega što nas vezuje uz same sebe, uz druge ljude i uz prostore, vremena, poimanja koji „nas“ čine „nama“.

„Upravo remećenjem datosti, akt pažnje veže se uz prethodne akte, pa se tako jedinstveno svijesti malo-pomalo izgrađuje jednom 'sintezom prijelaza'. Čudo svijesti jeste što čini da se pomoću pažnje pojavljuju fenomeni koji opet uspostavljaju jedinstvo objekata baš onda kada se razbijaju.“¹⁶

Ne zna se jesu li tekstovi sazđani u jezike ili su jezici sazđani u tekstove. Onoliko koliko su jezici sazđani u tekstove, toliko su tekstovi sazđani u jezicima. U svijetu ili

¹⁶ Merleau-Ponty 1990: 47

polusvijetovima metajezika, nije poznato tko kome čini armature, tko je potporanj, tko daje, tko ispunjava formu. Tekstovi se često čine dovršenima i izrečenima, poput armiranog betona koji je namijenjen odolijevanju vanjskim i unutarnjim fizikalnim silama. Tekstovi putem jezika poprimaju reprezentacije konačnosti, igraju smjelost i dorečenost kroz jezični materijal koji s takvom dorečenošću nema mnogo povezanosti, osim one da se jezik u tekstu pretvara da je reprezentacija konačnosti. Zahvaljujući jeziku koji posjeduje bezgranične sposobnosti pretvaranja, tekst se čini i shvaća dovršenim materijalom s izoštenim bridovima i pomno odabranim kutevima. Zahvaljujući empirističkoj kulturi kojoj pripadamo, od beskonačnih kombinacija reprezentacije koje jezik u tekstu nudi, mi najčešće biramo reprezentaciju konačnosti jer ona smiono igra potporanj spomenutim ovisničkim vezama između ljudi; ljudi i jezika; između jezika, društva i njegovih institucija, i između silnica moći koje virtualno pritišću tu iluzivnu, armiranu diskurzivnu konstrukciju u tekstovima. Ovakvi su odnosi vrlo sigurni, međusobno vrlo održivi i u svojem tekstualnom betonu savršeno odolijevaju razvlačenju poimanja, vremena i prostora kroz naše egzistencije.

„Tijelo je vozilo bitka u svijetu i raskomadan je između predodžaba i automatizama.“¹⁷ „Mjesta prostora upisuju oko nas promjenjivi domet naših smjeranja i gesta“¹⁸

Tekst je armiran iluzivnošću jezika, a to mu kao živom organizmu najviše odgovara. U okolini idejne prolaznosti i stalne produkcije novog tekstualnog materijala, u atmosferi stalnog bjesomučnog, tumorskog rada jezika usred nekad zdravo obrazovanih tkiva tekstova, tekst putem jezika konstantno mutira, pravi pogreške, ruši stupnjeve normalnosti, metastazira iz jednog tekstualnog tijela u drugo, iz jednog dijela tijela u drugi, tvoreći grude, izrasline, kvрге, hrpe, natekline, čvoruge tekstualnog materijala („lump of matter“¹⁹). Sa svojom varljivom krutom formom, tekstovi mutiraju u beskonačnost, čime svoje izraze pokušavaju približiti onoj beskonačnosti koja im je oduzeta idejom uređenih jezičnih sustava i pomno biranih metajezičnih skretnica, koje na vrijeme preusmjeravaju funkcioniranje nekog jezičnog kolosijeka u smjeru u kojem je to u datoj povijesno-budućoj okolnosti potrebno. Tekstualne tračnice, aksiomi paralelnih pravaca koji se u beskonačnosti križaju, u „uređenoj“ se stvarnosti križaju bezbroj puta, u bezbrojnim kombinacijama, stalno stvarajući nove smjerove na različitim jezičnim kolosjecima. Tekstovi su prepuni jezičnih vlakova čije lokomotive stalno okreću kotače usred perceptivnih pustopoljina po, čak i jeziku samom, nezamislivim pravcima, gdje su stroj, sila, struja koja ga goni na kretanje pohranjeni u ritmu

¹⁷ Merleau-Ponty 1990: 153

¹⁸ Merleau-Ponty 1990: 158

¹⁹ Pojam „lump of matter“ posuđen od Halasz, Ivan, „What precisely is a single crystal-to-single crystal reaction?“, u *Crystal Growth & Design*, 2010, vol 10, str. 2817-2823

slitina što kuckaju po tračnicama praveći jezičnu buku u svim tekstovima. U svojim vagonima prevoze terete; jezične, tekstualne suviške, tekstualne krađe, tekstualne potencijale čiji će se materijal na sljedećim križanjima ili pretakati ili utkati ili zabiti ili akumulirati ili otopiti ili zaglaviti ili reducirati. Tekstualni vagoni s metatekstualnim polugama radit će, prevoziti stalno, izvan vremenskih linija ili prostornih struna, a sve da bi se bar na kratko ušutkala ta neorganizirana, nesnosna jezična buka.

„... odnos jezika i slike je beskrajan. Ne stoga što bi riječ bila nesavršena i pred vidljivim, u deficitu koji uzalud pokušava da nadoknadi. Jezik i slika su nesvodljivi jedno na drugo uzalud je ponavljati što se vidi, jer ono što se vidi ne prebiva nikad u onome šta se kaže i uzalud je pokušavati na slikama prikazati metafore i poređenja koja upravo izgovaraju, jer mjesto na kojemu one blistaju ne otkrivaju oči, nego ga definišu sintaktičke sukcesije.“²⁰

Tekst ima crnu mrlju. Na tekstu stoji crna mrlja. Crna mrlja posred teksta, u tekstu. Mrlja tekstu ne pripada, nije zamišljeno njegova, ne zna se je li nastala u trenucima nastajanja teksta. Položena je na stijenke teksta zajedno s tiskarskim pogreškama ili kapljicama od tinte. Mrlja je crna; crna poput slova i njihove površine, poput točke, zareza, crtice ili dvotočke. Ističe se zalutalošću, crnilom, i prodornošću što ju nudi pogledu koji linijski slijedi ustrojenost mrljinog teksta. Mrlja pogledu preprečava nastavak linijskog sricanja rečenica, ona je smetajuća, neželjena i nepozvana. Ona se unutar teksta širi ako zapadne za oko ili ako oko zapadne u mrlju ili ako mrlja zamrlja fokus čitanja. Očna se leća u iznenađenju širi, prihvaćajući onu svjetlost koje mrlja, kako i tekstu, tako i oku nudi kroz crnilo. Oko zatečeno mrljom u tekstu poklanja crnoj mrlji pažnju i prostor, šireći najtamniji dio svog očnog tijela – zjenicu. Crna zjenica i crna mrlja suočene jedna pred drugom; zjenica u tijelu oka, mrlja u tijelu teksta. Što više zjenica promatra mrlju, crnilo je jače, ispunjenije, a mrlja se konvulzivno širi kroz očno tijelo zjenice. Zjenica guta crnilo, a mrlja poput crvotočine usisava zjenicu, u sada, svoj tekstualni prostor u koji se uvukla strategijom uljeza. Oblik mrlje se odražava u kolutu zjenice i propada u mekom tijelu oka. Mrlja progutana u očnom tijelu i zjenica usisana u tekstu napreduju prema rečenično-tkivnom okružju u kojem su se našle, u kojem se nalaze, u kojem se susreću. U oku i u tekstu mrlja i zjenica miješaju vlastita crnila napuštajući svoja izvorna okružja, napuštajući one prostorne barijere koje su ih do trenutka pogleda razdvajale – činile mrlju mrljom, zjenicu zjenicom, a oko vanjskim promatračem zamrznutih, dorečenih tekstualnih događajnosti. Krajevi rečenica se preko mrlje i crvotočine koja ju je spojila sa zjenicom usisavaju u događajnostima i pripadnim im vremenima koji plutaju u zjeničnom crnilu. Rečenice se u oku usukavaju čitalačkim kanalima,

²⁰ Foucault 1971: 77

r z r z r z²¹. Tekst ne posjeduje pravolinijsko kretanje, jer se i oko, po prirodi, rijetko kreće pravolinijski. Tekst r z r z r z r z r z r rastvara se u rizom.

Širenjem zjenice širi se i mrlja, a time i rizom teksta upisan u njoj. Očna se leća u iznenađenju širi, prihvaćajući onu svjetlost koje mrlja, kako i tekstu, tako i oku nudi kroz crnilo. Crnilo teksta i prozirnost mrlje u oku omogućuje rizomsko umnožavanje znakova posred oka, koji, pospješeni kretanjem oka, stvaraju tekstove po crnilu podloge pogleda. Oko, zatečeno mrljom u sebi, poklanja prozirnoj, mutnoj mrlji pažnju i prostor, šireći najtamniji dio svog očnog tijela – zjenicu. Crna zjenica i prozirna mrlja suočene jedna pred drugom; i jedna i druga u tijelu oka, promatraju mrlju što čini rizomsko tijelo teksta. Što više zjenica promatra mrlju, crnilo je jače, ispunjenije, a mrlja i pripadajući joj tekst r z r z r z se konvulzivno širi kroz očno tijelo zjenice. Zjenica guta crnilo, a mrlja poput crvotočine zjenici daje usisati rizomski tekst, u sada, svoj tekstualni prostor u koji se, ovog puta – zjenica – uvukla strategijom uljeza. Zjenica pomoću svoje mrlje sada svakim pogledom, posvuda, a ponajviše u crnilu, producira vlastiti tekst. Oblik teksta se odražava u kolutu zjenice i propada u mekom tijelu oka. Tekst progutan u očnom tijelu i zjenica usisana u tekstu napreduju prema rečenično-tkivnom okružju u kojem su se našle, u kojem se nalaze, u kojem se susreću. U oku i u tekstu, mrlja i zjenica miješaju vlastita crnila i prozirnosti napuštajući svoja izvorna okružja, napuštajući one prostorne barijere koje su ih do trenutka pogleda razdvajale – činile mrlju mrljom, zjenicu zjenicom, a oko vanjskim promatračem zamrznutih, dorečenih tekstualnih događajnosti. Zamrljana slova se usisavaju u događajnostima i pripadnim im vremenima koja plutaju u zjeničnom crnilu. Rečenice se u oku usukavaju čitalačkim kanalima, iskrivljuju, čas istanjuju, čas nadebljavaju, motajući se podno gutajućih misli koje u čitalačke kanale ispuštaju probavne sokove za rizomske rečenice i njihove buduće tekstualne stvarnosti. Zjenični probavni sokovi sastoje se od fragmentiranih vremenskih rizoma koji tekstualno vrijeme slažu na prividne jedinice radnje koje se slobodno kreću po plazmi očno-jezičnog čitanja. Brzina upijanja određuje brzinu čitanja, brzina fragmentiranja tekstualnog vremena određuje brzinu prihvaćanja pojedinog tekstualnog rizoma. Razmrvljeni događaji, s iskrivljenim rečenicama, fragmentiranima na slučajne motive omogućuju zjenici i mrlji bilo kakav oblik susreta. One se smiju i mogu susresti u tekstualnom vremenu, gdje se to vrijeme smije i može pretvoriti u slučajnost, čime dobiva potencijal pretvoriti čitavu tekstualnu

²¹ „r“ i „z“ prikazani u negativu. „z“ je rotiran za 45 stupnjeva u smjeru suprotnom od kazaljke na satu. U ovome se tekstu slova „r“ i „z“ mogu rotirati i premještati slobodno po tekstu označivanjem slova (mrlja) pritiskom strelice miša o zelenu točku. Isto je moguće i s crnom mrljom posred teksta na prethodnoj stranici.

događajnost u rizomsku slučajnost. Čitanje se odvija putem susreta, putem mogućnosti susreta, križanja doživljenog, pretpostavljenog i budućeg. Ovo se vrijeme čitanja i vrijeme teksta vraća trenucima rizomskog očnog pisanja, a trenuci pisanja kroz zamrljane oblike arabike ili zarezeta umiju dodirnuti potencijale budućeg. U oku – u mrlji i u zjenici, vrijeme teksta se boji bijelo i stvarajuće; u razmeđima prostora između plazmične mrlje i zjenice vrijeme se boji nestajanja po klizavim rizomima čitanja.

←↑→↓↔↕↗↘↙↚↛↜↝↞↠↡↣↤↥↦↧↨↩↪↫↬↭↮↯↰↱↲↳↴↵↶↷↸↹↺↻↼↽↾↿⇀⇁⇂⇃⇄⇅⇆⇇⇈⇉⇊⇋⇌⇍⇎⇏⇐⇑⇒⇓⇔⇕⇖⇗⇘⇙⇚⇛⇜⇝⇞⇟⇠⇡⇢⇣⇤⇥⇦⇧⇨⇩⇪⇫⇬⇭⇮⇯⇰⇱⇲⇳⇴⇵⇶⇷⇸⇹⇺⇻⇼⇽⇾⇿⤀⤁⤂⤃⤄⤅⤆⤇⤈⤉⤊⤋⤌⤍⤎⤏⤐⤑⤒⤓⤔⤕⤖⤗⤘⤙⤚⤛⤜⤝⤞⤟⤠⤡⤢⤣⤤⤥⤦⤧⤨⤩⤪⤫⤬⤭⤮⤯⤰⤱⤲⤳⤴⤵⤶⤷⤸⤹⤺⤻⤼⤽⤿⥀⥁⥂⥃⥄⥅⥆⥇⥈⥉⥊⥋⥌⥍⥎⥏⥐⥑⥒⥓⥔⥕⥖⥗⥘⥙⥚⥛⥜⥝⥞⥟⥠⥡⥢⥣⥤⥥⥦⥧⥨⥩⥪⥫⥬⥭⥮⥯⥰⥱⥲⥳⥴⥵⥶⥷⥸⥹⥺⥻⥼⥽⥾⥿⦀⦁⦂⦃⦄⦅⦆⦇⦈⦉⦊⦋⦌⦍⦎⦏⦐⦑⦒⦓⦔⦕⦖⦗⦘⦙⦚⦛⦜⦝⦞⦟⦠⦡⦢⦣⦤⦥⦦⦧⦨⦩⦪⦫⦬⦭⦮⦯⦰⦱⦲⦳⦴⦵⦶⦷⦸⦹⦺⦻⦼⦽⦾⦿⧀⧁⧂⧃⧄⧅⧆⧇⧈⧉⧊⧋⧌⧍⧎⧏⧐⧑⧒⧓⧔⧕⧖⧗⧘⧙⧚⧛⧜⧝⧞⧟⧠⧡⧢⧣⧤⧥⧦⧧⧨⧩⧪⧫⧬⧭⧮⧯⧰⧱⧲⧳⧴⧵⧶⧷⧸⧹⧺⧻⧼⧽⧾⧿⨀⨁⨂⨃⨄⨅⨆⨇⨈⨉⨊⨋⨌⨍⨎⨏⨐⨑⨒⨓⨔⨕⨖⨗⨘⨙⨚⨛⨜⨝⨞⨟⨠⨡⨢⨣⨤⨥⨦⨧⨨⨩⨪⨫⨬⨭⨮⨯⨰⨱⨲⨳⨴⨵⨶⨷⨸⨹⨺⨻⨼⨽⨾⨿⩀⩁⩂⩃⩄⩅⩆⩇⩈⩉⩊⩋⩌⩍⩎⩏⩐⩑⩒⩓⩔⩕⩖⩗⩘⩙⩚⩛⩜⩝⩞⩟⩠⩡⩢⩣⩤⩥⩦⩧⩨⩩⩪⩫⩬⩭⩮⩯⩰⩱⩲⩳⩴⩵⩶⩷⩸⩹⩺⩻⩼⩽⩾⩿⪀⪁⪂⪃⪄⪅⪆⪇⪈⪉⪊⪋⪌⪍⪎⪏⪐⪑⪒⪓⪔⪕⪖⪗⪘⪙⪚⪛⪜⪝⪞⪟⪠⪡⪢⪣⪤⪥⪦⪧⪨⪩⪪⪫⪬⪭⪮⪯⪰⪱⪲⪳⪴⪵⪶⪷⪸⪹⪺⪻⪼⪽⪾⪿⫀⫁⫂⫃⫄⫅⫆⫇⫈⫉⫊⫋⫌⫍⫎⫏⫐⫑⫒⫓⫔⫕⫖⫗⫘⫙⫚⫛⫝̸⫝⫞⫟⫠⫡⫢⫣⫤⫥⫦⫧⫨⫩⫪⫫⫬⫭⫮⫯⫰⫱⫲⫳⫴⫵⫶⫷⫸⫹⫺⫻⫼⫽⫾⫿⬀⬁⬂⬃⬄⬅⬆⬇⬈⬉⬊⬋⬌⬍⬎⬏⬐⬑⬒⬓⬔⬕⬖⬗⬘⬙⬚⬛⬜⬝⬞⬟⬠⬡⬢⬣⬤⬥⬦⬧⬨⬩⬪⬫⬬⬭⬮⬯⬰⬱⬲⬳⬴⬵⬶⬷⬸⬹⬺⬻⬼⬽⬾⬿⭀⭁⭂⭃⭄⭅⭆⭇⭈⭉⭊⭋⭌⭍⭎⭏⭐⭑⭒⭓⭔⭕⭖⭗⭘⭙⭚⭛⭜⭝⭞⭟⭠⭡⭢⭣⭤⭥⭦⭧⭨⭩⭪⭫⭬⭭⭮⭯⭰⭱⭲⭳⭴⭵⭶⭷⭸⭹⭺⭻⭼⭽⭾⭿⮀⮁⮂⮃⮄⮅⮆⮇⮈⮉⮊⮋⮌⮍⮎⮏⮐⮑⮒⮓⮔⮕⮖⮗⮘⮙⮚⮛⮜⮝⮞⮟⮠⮡⮢⮣⮤⮥⮦⮧⮨⮩⮪⮫⮬⮭⮮⮯⮰⮱⮲⮳⮴⮵⮶⮷⮸⮹⮺⮻⮼⮽⮾⮿⯀⯁⯂⯃⯄⯅⯆⯇⯈⯉⯊⯋⯌⯍⯎⯏⯐⯑⯒⯓⯔⯕⯖⯗⯘⯙⯚⯛⯜⯝⯞⯟⯠⯡⯢⯣⯤⯥⯦⯧⯨⯩⯪⯫⯬⯭⯮⯯⯰⯱⯲⯳⯴⯵⯶⯷⯸⯹⯺⯻⯼⯽⯾⯿ⰀⰁⰂⰃⰄⰅⰆⰇⰈⰉⰊⰋⰌⰍⰎⰏⰐⰑⰒⰓⰔⰕⰖⰗⰘⰙⰚⰛⰜⰝⰞⰟⰠⰡⰢⰣⰤⰥⰦⰧⰨⰩⰪⰫⰬⰭⰮⰯⰰⰱⰲⰳⰴⰵⰶⰷⰸⰹⰺⰻⰼⰽⰾⰿⱀⱁⱂⱃⱄⱅⱆⱇⱈⱉⱊⱋⱌⱍⱎⱏⱐⱑⱒⱓⱔⱕⱖⱗⱘⱙⱚⱛⱜⱝⱞⱟⱠⱡⱢⱣⱤⱥⱦⱧⱨⱩⱪⱫⱬⱭⱮⱯⱰⱱⱲⱳⱴⱵⱶⱷⱸⱹⱺⱻⱼⱽⱾⱿⲀⲁⲂⲃⲄⲅⲆⲇⲈⲉⲊⲋⲌⲍⲎⲏⲐⲑⲒⲓⲔⲕⲖⲗⲘⲙⲚⲛⲜⲝⲞⲟⲠⲡⲢⲣⲤⲥⲦⲧⲨⲩⲪⲫⲬⲭⲮⲯⲰⲱⲲⲳⲴⲵⲶⲷⲸⲹⲺⲻⲼⲽⲾⲿⳀⳁⳂⳃⳄⳅⳆⳇⳈⳉⳊⳋⳌⳍⳎⳏⳐⳑⳒⳓⳔⳕⳖⳗⳘⳙⳚⳛⳜⳝⳞⳟⳠⳡⳢⳣⳤ⳥⳦⳧⳨⳩⳪ⳫⳬⳭⳮ⳯⳰⳱Ⳳⳳ⳴⳵⳶⳷⳸⳹⳺⳻⳼⳽⳾⳿ⴀⴁⴂⴃⴄⴅⴆⴇⴈⴉⴊⴋⴌⴍⴎⴏⴐⴑⴒⴓⴔⴕⴖⴗⴘⴙⴚⴛⴜⴝⴞⴟⴠⴡⴢⴣⴤⴥ⴦ⴧ⴨⴩⴪⴫⴬ⴭ⴮⴯ⴰⴱⴲⴳⴴⴵⴶⴷⴸⴹⴺⴻⴼⴽⴾⴿⵀⵁⵂⵃⵄⵅⵆⵇⵈⵉⵊⵋⵌⵍⵎⵏⵐⵑⵒⵓⵔⵕⵖⵗⵘⵙⵚⵛⵜⵝⵞⵟⵠⵡⵢⵣⵤⵥⵦⵧ⵨⵩⵪⵫⵬⵭⵮ⵯ⵰⵱⵲⵳⵴⵵⵶⵷⵸⵹⵺⵻⵼⵽⵾⵿ⶀⶁⶂⶃⶄⶅⶆⶇⶈⶉⶊⶋⶌⶍⶎⶏⶐⶑⶒⶓⶔⶕⶖ⶗⶘⶙⶚⶛⶜⶝⶞⶟ⶠⶡⶢⶣⶤⶥⶦ⶧ⶨⶩⶪⶫⶬⶭⶮ⶯ⶰⶱⶲⶳⶴⶵⶶ⶷ⶸⶹⶺⶻⶼⶽⶾ⶿ⷀⷁⷂⷃⷄⷅⷆ⷇ⷈⷉⷊⷋⷌⷍⷎ⷏ⷐⷑⷒⷓⷔⷕⷖ⷗ⷘⷙⷚⷛⷜⷝⷞ⷟ⷠⷡⷢⷣⷤⷥⷦⷧⷨⷩⷪⷫⷬⷭⷮⷯⷰⷱⷲⷳⷴⷵⷶⷷⷸⷹⷺⷻⷼⷽⷾⷿ⸀⸁⸂⸃⸄⸅⸆⸇⸈⸉⸊⸋⸌⸍⸎⸏⸐⸑⸒⸓⸔⸕⸖⸗⸘⸙⸚⸛⸜⸝⸞⸟⸠⸡⸢⸣⸤⸥⸦⸧⸨⸩⸪⸫⸬⸭⸮ⸯ⸰⸱⸲⸳⸴⸵⸶⸷⸸⸹⸺⸻⸼⸽⸾⸿⹀⹁⹂⹃⹄⹅⹆⹇⹈⹉⹊⹋⹌⹍⹎⹏⹐⹑⹒⹓⹔⹕⹖⹗⹘⹙⹚⹛⹜⹝⹞⹟⹠⹡⹢⹣⹤⹥⹦⹧⹨⹩⹪⹫⹬⹭⹮⹯⹰⹱⹲⹳⹴⹵⹶⹷⹸⹹⹺⹻⹼⹽⹾⹿⺀⺁⺂⺃⺄⺅⺆⺇⺈⺉⺊⺋⺌⺍⺎⺏⺐⺑⺒⺓⺔⺕⺖⺗⺘⺙⺚⺛⺜⺝⺞⺟⺠⺡⺢⺣⺤⺥⺦⺧⺨⺩⺪⺫⺬⺭⺮⺯⺰⺱⺲⺳⺴⺵⺶⺷⺸⺹⺺⺻⺼⺽⺾⺿⻀⻁⻂⻃⻄⻅⻆⻇⻈⻉⻊⻋⻌⻍⻎⻏⻐⻑⻒⻓⻔⻕⻖⻗⻘⻙⻚⻛⻜⻝⻞⻟⻠⻡⻢⻣⻤⻥⻦⻧⻨⻩⻪⻫⻬⻭⻮⻰⻱⻲⻳⻴⻵⻶⻷⻸⻹⻺⻻⻼⻽⻾⻿⼀⼁⼂⼃⼄⼅⼆⼇⼈⼉⼊⼋⼌⼍⼎⼏⼐⼑⼒⼓⼔⼕⼖⼗⼘⼙⼚⼛⼜⼝⼞⼟⼠⼡⼢⼣⼤⼥⼦⼧⼨⼩⼪⼫⼬⼭⼮⼯⼰⼱⼲⼳⼴⼵⼶⼷⼸⼹⼺⼻⼼⼽⼾⼿⽀⽁⽂⽃⽄⽅⽆⽇⽈⽉⽊⽋⽌⽍⽎⽏⽐⽑⽒⽓⽔⽕⽖⽗⽘⽙⽚⽛⽜⽝⽞⽟⽠⽡⽢⽣⽤⽥⽦⽧⽨⽩⽪⽫⽬⽭⽮⽯⽰⽱⽲⽳⽴⽵⽶⽷⽸⽹⽺⽻⽼⽽⽾⽿⿀⿁⿂⿃⿄⿅⿆⿇⿈⿉⿊⿋⿌⿍⿎⿏⿐⿑⿒⿓⿔⿕⿖⿗⿘⿙⿚⿛⿜⿝⿞⿟⿠⿡⿢⿣⿤⿥⿦⿧⿨⿩⿪⿫⿬⿭⿮⿯⿰⿱⿲⿳⿴⿵⿶⿷⿸⿹⿺⿻⿼⿽⿾⿿

Postojanje jezika iznuđuje postojanje vremena: „**A sentence means there is a future.**“²² Postojanje različitih jezika i međusobno nerazumijevanje njihovih govornika upisuje korelacije vremena i prostora u rupe nepodudarnosti između jezika; primjerice u leksička, semantička, sintaktička ili fonološka nepodudaranja. Gramatička vremena jezika pomno su opisana lingvističkim aparatima; gramatičkoj se egzistenciji rečenice ušlo u trag umreživši je logičnim jezičnim aparatima. Rečenica sama ima svoje materijalne obode; tekstom posjeduje svoje konvencije „velikog slova“ i „točke na kraju“; konvencije „umetnutosti“ ili „niza“, posjeduje čak i vlastito odsustvo kada je se naziva „krnjom“. Rečenica kao jezična konvencija toliko je opasana jezičnim pravilima, da su sve moguće rečenične neprisutnosti ili manjkavosti zaštićene iznimkama od rečeničnog ustrojstva. Lingvistički aparati ne mogu bez rečenica, a takvime prikazuju i ustrojstvo jezika. Rečenica je prvenstveno zaštićena postojanjem teksta i tekstualnim konvencijama sličnog tipa poput konvencije „velikog slova“ ili „uvodne rečenice“ ili „prve rečenice“ i poput konvencije „točke na kraju“ ili „zaključne rečenice“ ili „posljednje rečenice“.

Rečenica je toliko osigurana strogim, precizno definiranim, logičkim gramatičkim poveznicama da su joj šanse za nestajanjem smanjenje na minimum. Te se poveznice, svojevrsni zasuni na rečeničnim sadržajima, lingvističkim diskurzivnim aparatima samo nanovo stvaraju, osvježujući pravila novim maničnim dorađivanjima sintakse. Ovim se aparaturama sintaksi konstantno produžuje njezin autoritet i njezin rok trajanja. Rečenični je sadržaj toliko zatočen u rečenici, bez mogućnosti ikakvog jezičnog oslobođenja, jer manični jezični aparati neprestano rade stvarajući nove veze između budućih pohranjenih značenja u jeziku. Lingvistički senzori posvuda detektiraju moguće rečenične prisutnosti kako bi produžili sintaktičke konopce i stegnuli rečenični materijal u uobičajene sintaktične

²² Gertrude Stein

kategorije. Lingvistički senzori i usporedna im istraživanja paranoično traže i uočavaju rečenicu u svakoj vrsti ljudskog izraza. Najprije izraz detektiraju, potom ga skeniraju, pa traže znakove rečeničnog života; po mogućnosti mjere tekstualno bilo, brzinu udisaja i izdisaja značenja ili količinu reproduktivne moći. Lingvističke su sonde posebno dizajnirane za prepoznavanje oblika rečenične egzistencije ili njezine potencijalne simbiotične mimikrije.

$\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright$ Sintaktične sonde vide rečenice posvuda.

$\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright$

$\leftrightarrow\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright$

$\rightarrow\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright$

Njihov domet detekcije seže duboko u jezične razdore u kojima se varljivo, mimikrijski čini da je rečenični red nestao i da te praznine ne pokazuju znakove rečeničnog života. Sonde su točno tako programirane da uoče svaki oblik egzistencije kao apriorni jezični oblik i da neprestano, detektivski, paranoično, prepoznaju rečenično prisustvo u svim oblicima egzistencije. Nakon što sintaktičke sonde obave svoj dio zadaće, one šalju prikupljene podatke lingvističkim aparatima koji primljene podatke pohranjuju u sintaktičke spremnike. U sintaktičkim se spremnicima ti podaci obrađuju i dalje pohranjuju u diskurzivne arhive koji radarskim dometom šalju informacije sinaktičkim jedinicama koje, vibratormim putem, obrazuju pozadine za nove rečenične egzistencije. Svi se ovi procesi odvijaju u predviđenom jezičnom vremenu koje je, dakako, omeđeno jezičnim prostornim poimanjima.

„**A sentence means there is a future.**“ Jezična se vremena međusobno podrazumijevaju. Prošlost podrazumijeva postojanje sadašnjosti, dok sadašnjost ne bi bila sadašnja da se prošlost nije, dok je još bila sadašnja, arhivirala. Ta se prošlost ne bi bila arhivirala bez pomoći sadašnjosti i njezine naznake da će i ona jednom biti prošlost. Ta ju je naznaka svakim novim „sadašnjim trenutkom“ pretvarala u budućnost, dok ju je budućnost prizivala da bi sama brže postala sadašnjost, a zatim i prošlost. Dakle, smije se reći da je budućnost već u prvom svojem koraku, u prvoj svojoj rečenici, u svome velikom slovu, već sadašnja i prošla. Budućnost je već klišeizirano upisana u tekstove i rečenice.

$\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright$

$\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright$

$\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright$

$\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright$

$\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright$

$\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright$

$\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright\blacktriangleleft\blacktriangleright$

Ona nastaje svakim čitanjem i svakim pisanjem; dok je rečenični potencijal prenese u saznanje, budućnost je već prošla. Tekstualni materijal je, kao apriorno rečenično zdanje, bez obzira na svoje krajeve, svoje zaključke, i svoje gomile točaka koje se čitanjima prenosi preko rečeničnih blokova, svaki puta „čitanje iz budućnosti“ u prošlom, proteklom, iscrpljenom sadržaju. Tekst je apriorno shizofrenično biće koje čitanjem nudi samo uzastopne paranoje i traganje za značenjima kojih možda u tom tekstu nikada nije bilo,

Kognitivni predah

Slična jezična ovisnost uočena je tridesetogodišnjim novitetima kognitivne lingvistike koja se bazira na kognitivnoj gramatici Ronalda Langackera i konceptualnoj semantici Raya Jackendoffa. Kognitivna se lingvistika u objašnjavanju jezičnih pojava u velikom postotku oslanja na istraživanja iz neurolingvistike, pragmalingvistike i psihologije što je podudarno s njezinim pristupanjem jeziku kao matrici koja je dio znanja, ovladavanjem i usvajanjem jezika te njegovom upotrebom u različitim okolnostima. Za takav pristup potrebno joj je egzistiranje izvanjezične stvarnosti koju mi našim perceptivnim sposobnostima konceptualiziramo pomoću pojedinih odnosa ili struktura. Spominjući konceptualnu semantiku, potrebno je objasniti Jackendoffov izraz „leksičkih koncepata“.

Taj se izraz objašnjava jezičnim odnosno kognitivnim fenomenima poput učenja kojima on nastaje. Učenje, odnosno usvajanje leksičkih koncepata opisuje se konstruiranjem složenog izraza. Taj se izraz može konstruirati pomoću nečega što se u konceptualnoj semantici naziva „gramatikom leksičkih koncepata“²⁸. Povezivanjem toga koncepta s fonološkim i sintaktičkim strukturama, kao i krajnjim pohranjivanjem u pamćenje stvaraju se jedinice za buduću konceptualno-jezičnu upotrebu. Iz tog se razloga, autor ideje o konceptualnoj semantici – Ray Jackendoff zaključuje²⁹ da se mehanizmi konceptualnog znanja mogu usporediti sa „sintaktičkom teorijom“ koja se bavi proučavanjem ovisnosti jedinica i njihovih načela organizacije koji stvaraju leksičke i rečenične koncepte u svojoj raznovrsnosti. Osim toga, konceptualna semantika postavlja pitanje o kombinaciji jezičnog i nejezičnog iskustva kao i o organizacijskim načelima što omogućavaju učenje i usvajanje leksičkih koncepata. Jackendoff smatra da su tvorbena pravila konceptualne strukture urođena. Takve, urođene konceptualne strukture sastoje se od konceptualnih kategorija odnosno takozvanih "semantičkih vrsta riječi". Jackendoff konceptualne kategorije svodi na: stvar odnosno objekt („thing/object“), događajnost („event“), stanje („state“), akciju („action“), mjesto („place“), prijedenu udaljenost – put („path“), vlasništvo („property“) i količinu („amount“).³⁰

Jackendoffovo pojašnjavanje leksičkih koncepata i konceptualnih kategorija izvrstan su primjer kako funkcioniraju teorije i naše prihvaćanje teorija, odnosno usvajanje znanja. Jackendoff utemeljuje pojam leksičkog koncepta pozivajući se na genetsku determiniranost

²⁸ Jackendoff 1986: 112

²⁹ Jackendoff 1986: 112

³⁰ Jackendoff 1986: 150

naše neurostrukture. Pomoću ideje o urođenoj strukturi autor već u procesu stvaranja novog izraza, odnosno stvaranja novog teksta, ga osigurava determinizmom. Potencijale koje bi leksički koncepti mogli nositi zamijenjuju se kategorijama posuđenima iz (neoborive) sintaktičke ustrojenosti. Deleuze Guattari pišu o fenomenu definiranja pojmova kroz njihove zadaće, gdje se pozivaju na Spinozino pitanje – što je tijelo sposobno činiti?³¹ Tvrde da o tijelu ne znamo ništa, sve dok ne počnemo tražiti njegove afekte. Ova je tvrdnja vrlo primjenjiva na Jackendoffove leksičke koncepte, koji se, kako je navedeno, opisuju konstruiranjem složenog izraza; to se konstruiranje zbiva na kognitivnim razinama koje su povezive s poimanjem Jackendoffovih konceptualnih kategorija objekata, događajnosti, stanja, akcije, mjesta itd. Promišljanje pitanja „što je tijelo sposobno činiti“ uključuje (između ostalog) i kretanje između navedenih konceptualnih kategorija. S obzirom na to da kognitivna lingvistika uzima tijelo i tjelesna poimanja kao jedne od osnovnih instanci svojih teorija, ona vlastitim mehanizmima preispituje mogućnosti tjelesnih odnosno jezičnih performativa. Istovremeno, za stjecanje autonomnosti pojedine teorije, pogotovo kada se radi o stalno fleksibilno tumačivim temama kognitivnih sposobnosti, izuzetno je praktično koristiti se pojmom „tijela“ ili „fenomenom“ tijela kao polazištem za teoriju. Tijelo je, u odnosu na um, uvelike shvaćeno kao objekt, kao produžetak, kao oruđe. Tek kroz teatar i njegove teorije i pokrete, od 20. stoljeća, u europskom se kulturno-književnom poimanju tijelo počelo promatrati subjektom, onim koje je sposobno autonomno i izvoditi i proizvoditi i doživljavati fenomene pripisanih umnim, perceptivnim dosezima. Teatrom, a kasnije i filmom (prvenstveno razvojem suvremenog plesa i pokreta), tijelo je dobilo pravo na vlastiti jezik, vlastiti diskurs; izraz koji može u potpunosti biti neovisan od različitih narativnih oblika, preuzetih prvenstveno iz domene tekstova i njihovih performativnih dosega. I obrnuto, teatar je tijelom stekao „pripovjedačka“ prava primjerice nelinejskog shvaćanja vremena, od drugačijeg shvaćanja prostornosti; a time i cjelovitosti radnje. Tijelo i postojanje tijela je dovelo u pitanje postojanje radnje, postojanja jedinstvenosti mjesta i vremena (bez obzira na in medias res ili a posteriori), time i postojanja scene, te na kraju postojanje teksta. Tijelo je vlastitim pokretom i pažnjom koju je zatražilo (i dobilo) diskursima suvremenih teorija u umjetnosti dekonstruiralo „konceptualne kategorije“ kazališta koje su se uvelike utemeljivale tekstom. Postojanje (važnost) tijela u kazalištu rasplinulo je postojanje (važnost) teksta; tjelesna autonomnost nadigrala je onu tekstualnu; tjelesna narativna prava pomogla su polaganom brisanju teksta ili autorskih prava nad tekstom. Prema Jackendoffu konceptualne kategorije (dakako, utemeljene prema anglosaksonskim jezičnim odrednicama i primjerima)

³¹ Deleuze Guattari 2010: 283

uključuju i fenomene stanja, puta, akcije ili vlasništva. Tijelo i shvaćanje prostornosti, koji su prema konceptualnoj semantici i zaslužni za postojanje ovakvih kategorija, uvelike su zaslužni i za upisivanje ovakvih ili sličnih kategorija u tekstualne prostornosti odnosno tekstualna tijela. Na taj se način, cirkularno, krenuvši od percepcije tijela i tjelesne percepcije upisanih u jeziku, preko jezika upisanog u tekstu došlo opet do tijela koje se tek od 20. stoljeća zapitalo gdje je ono upisano ili opisano te je li uopće igdje upisano ili opisano. Tek je tada tijelo postavilo svjesno diskurzivno pitanje „što sam ja sposobno činiti?“ i na koje sve načine je sposobno išta činiti. Tijelo je u suštini to pitanje postavilo pokretom te zahvaljujući tekstualnoj odsutnosti uspjelo i uspijeva razviti vlastiti „gestikulacijski tekst“³². Tijelo se odreklo teksta i njihovog uzajamnog tekstualno-jezično-tjelesnog prostora koji ga je iztabuzirao, kastrirao, odredio kroz konceptualne kategorije koje su zahvaljujući determinizmu prirodnih znanosti ustrojene kao prednatalne, urođene, dakle nužno tjelesne. Takav je tekst i takvo je tekstualno tijelo ponudilo tijelu svojevrсну genetičku glasničku propovijed kojom su i tekst i tijelo ostali zakračunati između normativnih kategorija zdravog, dakle prihvatljivog; ili prihvatljivog, dakle zdravog. Tako je i pojedino tijelo lako moglo pripasti pojedinoj društvenoj kategoriji koje, zahvaljujući svojim jezičnim ustrojenostima običavaju raspolagati determinističkim konceptima prihvatljivosti na razini normiranih (rado zvanih „urođenima“) konceptualnih kategorija stvari odnosno objekata, događajnosti, stanja, akcije, mjesta, prijeđenih udaljenosti – odnosno puta, vlasništva i količine.

Kako ljudska tijela, tako i ona tekstualna (koja su, na kraju, „ljudska“ također) pripadaju istim tabuima i kastracijama i u njima slično rade njihovi podsvjesni mehanizmi koji vankategorijalnim putevima šalju sadržaje i forme koji rade između, podno, nad, onkraj svih konceptualnih kategorija i svih urođenosti koje smo mi spremni detektirati ili izmjeriti. Između tekstova postoje gestikulacijski tekstovi tijela, slojevi koje je formiralo tijelo svojom prostornošću, onim sposobnostima, afektima koje je sposobno činiti. Podno, nad, onkraj i po tekstovima stvaraju se pokreti, često oni društveni, ali uvijek oni perceptivni. Tekstom se kreće oko, okom se kreće čitavo tijelo i ispisuje tekstove u tijelu, onom ljudskom, tekućem, krvavom, koštanom, hrskavičnom. Tijelo je u stalnom kretanju, bilo uz činjenicu da u sekundi srcem prođe pet litara krvi, ili da neuroni prenose živčane impulse brzinama od XX km/h. Tijelo neprestano ispisuje pokrete, svoje gestikulacijske tekstove koji su prije podložni zakonima fluida nego tekstualnim konvecijama. Pokret je jedina tekstualna konvencija tijela.

³² Izraz „gestural text“ preuzet iz „The Discourse of (the) Mime“, u Pavis 1993: 60

Njemu pripadaju sasvim druge instance zbivanja i trajanja nego one koje su naše konceptualne kategorije spremne ispitati i potom normirati.

Pišući o pokretu Deleuze referira na Bergsonovo shvaćanje trajanja. Deleuze piše o poimanju otvorene cjeline (uvijek vodeći računa o njezinoj karakteristikici stalne promjenjivosti) stavljajući je u odnos s pokretom. Pri tome pokret i njegovo mijenjanje (kao pripadni cjelini) utječu na trajanje dijeleći ga u predmete koji zato „produbljujući se, gubeći svoje obrise, objedinjuju u trajanju.“³³ Promjenjivost cjeline se događa kroz pokret; cjelina se „dijeli u predmete, i predmeti se ujedinjuju u cjelini.“³⁴ Te predmete Deleuze smatra „nepokretnim odsječcima“ pojašnjavajući njihov odnos s pokretom koji se „ustanovljuje između tih odsječaka, i prenosi predmete ili dijelove trajanju cjeline koja se mijenja, on dakle izražava promjenu cjeline u odnosu na predmete, on je sam po sebi jedan 'pokretni odsječak.“³⁵

„Question: See what?

Answer: See what is moving, not people moving.“³⁶

Bergsonovi pojmovi pokreta, trajanja, cjeline, promjena i predmeta („nepokretnih odsječaka“) primjenjivi su na tekstualno tijelo i materiju koja ga sačinjava na svim tekstualnim razinama. Krenemo li povlačiti, primjerice, olovkom (ili bilo čime drugime) liniju po tijelu teksta – između dijelova teksta; između rečenica ili riječi ili interpunkcija ili slova ili redaka; nasumično; horizontalno ili vertikalno, u nekom ćemo trenutku dobiti tekst prepun linija koje se kreću u različitim smjerovima te time tekst razdijeljuju na prostore i sadržaje između linija. Ako linije poistovjetimo s Bergsonovom idejom o pokretu, one u tekstu, u cjelini tekstualne pojavnosti smiju biti zamišljene kao pokret. Na ovaj se način Bergsonovo razlikovanje pokreta od prijeđenog prostora³⁷ ističe linijskim karakteristikama pokreta i odijeljenim dijelovima (krpicama) teksta – nepokretnim odsječcima koji su zajedno s pokretom (odnosno linijom) te s tekстом kao cjelinom zaslužni za stvaranje promjene između svih navedenih pojavnosti. Puštanjem pokreta u tekst, događa se promjena na svim tekstualnim razinama: na sintaktičkoj razini teksta, odlomljavaju se grumeni teksta koji su time moguće napustili dotadašnju tekstualnu sintaksu i semantiku, cjelina poprima novi oblik, sastoji se od hrpica tekstualnog materijala, nasumično stvorenih iscrtavanjem linija pokreta po tijelu teksta. Pokret (linija) kako šara po tijelu teksta, tako i šara tijelom teksta; granice između tekstualnog

³³ Deleuze 2010: 20

³⁴ Deleuze 2010: 20

³⁵ Deleuze 2010: 20

³⁶ Klunchun, Pichet u „Thoughts on the Future perfect: my Dance as a Demon“ u Gareis 2009: 322

³⁷ Deleuze 2010: 7 Deleuze pojašnjava kako je pokret za Bergsona čin prelaženja, nedjeljiv; nije istovjetan prijeđenom prostoru (koji je prošao i koji je dijeljiv) te ima vlastito kvalitativno trajanje.

grumenja i hrpica jesu pokret, gibanja grumenja koje je vidljivo na njihovim granicama ostvaruje pokret, sačinjava ga. Kretanjem grumenja teksta, pokret klizi po grumenima, po čitavim njihovim površinama, iscrtavajući ih, omeđujući ih. Iz razloga što tekst, kao jedna cjelina, oslikava načine funkcioniranja cjeline kao otvorene i stalno promjenjive, on, ni na svojoj sintaktičkoj niti na semantičkoj razini nije zatvoren niti konačan, kao što ni njegove granice, a time i granice grumena tekstualnog tijela nisu omeđene konačnostima. Iako pokret i sačinjava te granice teksta i biva sačinjavan od tih granica; i kao što i granice čine pokret i nastaju pokretom; tako pokret, sačinjavajući granice prodire kroz te iste granice u drugom smjeru i konstantno stvara nove razmeđe između tekstualnih hrpica, novo tekstualno grumenje, nove Bergsonove „nepokretne odsječke“. Iako su ti „nepokretni odsječci“ samo prividno nepokretni jer se oni, zahvaljujuću pokretu koji ih stvara, cijelo vrijeme kreću i svojim kretanjem, izmicanjem, prevrtanjem, dodirivanjem cijelo vrijeme stvaraju pokret. S druge strane, ako bi se te odsječke prihvatilo kao nepokretne; dakle ako bi se grumenje teksta (u svrhu eksperimentalne analize pokreta) lišilo mogućnosti kretanja kako bi se promatrao sam pokret i njegovo klišenje i klišišta, dogodila bi se upravo suprotno od onoga što bismo htjeli izolacijom (u ovom slučaju izolacijom pokreta). Pretpostavkom mirovanja teksta i tekstualnog grumenja, pokret odnosno linija koja ocrtava grumene bi se zamrznula, prešla u stanje mirovanja. Prema tome bi se pokret izjednačio stanju mirovanja, čime bi se promatralo mirovanje, a ne kretanje. Istovremeno, zaustavljanjem grumenja i zamrzavanjem linije tekstualna bi cjelina također prešla u stanje mirovanja, okamenjeno stanje, svojevrsno kristalno stanje u kojem nema gibanja niti mogućnosti pretvorbe. Promatranjem ovakvog stanja teksta, odnosno tekstualne cjeline, i sintaksa i semantika bi se lako mogle tumačiti kao okamenjena stanja, konačna, određena.

Klišenje pokreta (linije) kroz tekst; odnosno rezuckanje teksta moglo bi se događati spontano ili kontrolirano. Ono bi omogućilo sagledavanje tekstualnog tijela u više od dvije dimenzije; napredovanjem pokreta i stvaranjem grumenja bilo bi moguće tekst sagledati kao trodimenzionalni predmet čije se razine ostvaruju i u prostornim dimenzijama. Na taj bi način tekstualno tijelo moglo napustiti svoju plošnost i dobiti svoje tri ili četiri prostorne dimenzije. Nasumičnim ili kontroliranim rezuckanjem tekstualnog tijela i formiranjem grumenja, razgradila bi se sintaksa teksta i pripadajući joj jezični vremenski i prostorni odnosi, a time i odnosi subjekata i objekata. Nasumično ili kontrolirano razrađivanje sintakse pridonijelo bi stvaranju novih semantičkih veza između svih rečeničnih elemenata koji bi se, zbog stalnog mijenjanja smjera pokreta (odnosno linije po i u tekstualnom tijelu), stalno nalazili u novoj sintaktičkoj okolini stvarajući uvijek novi semantički potencijal.

Tekstualno tijelo posjeduje široki potencijal prilagodljivosti zahvaljujući potencijalu koji nosi sam pokret. Potencijal pokreta jest u tome što on istovremeno može biti spontan i kontroliran; a taj trenutak razmeđe, stanje tenzije između takva dva stanja gibanja ili bivanja omogućuje mu da je on u srži gibajući, kretajući, uvijek onaj koji napreduje. Njegova posebnost leži u tome da on može istovremeno bivati u takvim dvama oprečnim stanjima. Ako se ima na umu da pokret u tekstualnom tijelu jesu linije koje se stvaraju u tekstu, ali i da je pokret sačinjen od materijala kroz koji napreduje – od tekstualnog tijela, odnosno od tekstualnog grumenja – onda osnovna karakteristika pokreta (istovremena spontanost i kontrola) pripada i materijalu – tekstualnom grumenju koji sačinjavaju pokret. Prema tome, stalno stvarajuće tekstualno grumenje se nalazi u stanju stalnog pokreta, odnosno u stalno i istovremeno stvarajućim i razarajućim sintaktičkim odnosima, koji svojim tenzijama konstantno obrazuju godove semantičkog potencijala. Provlačeći se kroz i po tekstualnom tijelu, semantički potencijal napreduje poput pokreta, klizeći i prevrćući tekstualno grumenje i njihove sintaktičke dodirnice koje u svojim okretanjima opet stvaraju novi semantički potencijal, koji opet nanovo klizi poput fluida podmazujući grumenje tekstualnog tijela koji se koturaju, padaju, raspadaju, pa pokretom i semantičkim potencijalom nanovo povezuju, koturaju po godovima semantičkog potencijala, kvrcakaju, taru se, mrve, ispadaju, presipaju, pretvaraju tekstualno tijelo, tekstualnu cjelinu u glatki, sićušni pijesak.

Čitanje kao trajanje

Čitanje je Bergsonov pojam *durée*; odlika psihičkog vremena, koje nam je dostupno jedino putem analize svijesti, putem introspekcije³⁸, jedan veliki kontinuirani proces stvaranja, cjelina vremena tog stvaranja, te evolucije³⁹.

Čitanje traje. Čitanje uvijek ima svoje trajanje.

Događa se isključivo u nama, u čitatelju; između čitateljevih intertekstualnih pamćenja ili spontanih asocijativnih slijedova. Semantički potencijal teksta, tijela ili tekstualnog grumenja nije nikada istovjetan s čitateljevim semantičkim potencijalom. Čitanje uvijek posjeduje svoju sintaksu, ono je uvijek nekome i nečemu pripadno, događa se u kategoriji posvojnosti, navike ili opsesivnosti. Čitalačka sintaksa također podliježe tenzijama spontanog i kontroliranog čitanja. Zato je čitanje je u svojoj pojavnosti uvijek pokret, ono nikad ne zastaje; njegove sintaktičke tenzije djeluju u psihičkom vremenu koje, iako poput pokreta ili

³⁸ Gretić 2002: 16

³⁹ Gretić 2002: 23

linije ocrta vremenske slijedove; u čitanju se događa istovremeno. Trajanje ili čitanje se istovremeno kreće po sintaktičkim silnicama čitalačkih imperativa i čitalačke čežnje, odnosno želje. Uvijek u kombinaciji, prizivaju novu kombinaciju čekanja i očekivanja: u čekanju očekuju svoje imperativne ili u očekivanju čekaju na ispunjenje, prepoznavanje svojih želja.

Čitanje traje dok traje tekstualno vrijeme čitatelja i teksta, kroz tenziju između čitavog čitateljevog potencijala i tekstualnog potencijala. Bez obzira na to što se tekstualni potencijal uvijek ograničuje kroz čitateljev potencijal, ne postoji nikakva linija razgraničenja između tog dvoje, jer se ona stalno izmiče postojećim tenzijama između potencijala. Čitanje uvijek podrazumijeva gibanje, kao i moguće ovladavanje različitim vrstama tekstualnih gibanja, kao i uočavanje tekstualnog grumenja, kao i čitanje po linijama pokreta ili granicama grumenja. Čitanje uvijek ima mogućnost ubrzavanja ili usporavanja tekstualnih pokreta, preusmjeravanja, i formiranja novih. Čitanje je u sumi preoblikovanje tekstualnih cjelina: sužavanje i proširivanje, produživanje i skraćivanje, a trajanje tog preoblikovanja odgovara sumi trajanja prevrtaja tekstualnih grumenja i čitalačkih tenzija.

Čitanje je trajanje, objedinjeno u trajanju teksta i osobnom trajanju – opažanju čitatelja. Kroz njega se objedinjuju tekstualni pokret i tekstualno grumenje i ono je podložno stalnim promjena čineći čitalačko-tekstualnu cjelinu s vlastitim trajanjem. Čitanje je istovremeno stvaranje i bilježenje promjena po čitalačkim cjelinama, kao i uvijek vrlo osoban splet doživljavanja vlastitih svjesnih i podsvjesnih gibanja koje vibriraju zajedno s taktovima tekstualnih pokreta. Čitanje kao trajanje funkcionira kao osobni metronom svakom tekstu, svako čitanje-trajanje, bez obzira na tekst, nudi te izmijenjuje vlastitu metriku i izvodi pokrete po tekstualnim serpentinama u vlastitom tempu, primjenjujući različite taktove. Čitanje formira pamćenje, obrazuje taktove u pamćenju, kao što i Bergsonov „durée“, u liku pojma trajanja konstituira svijest kao osebujni vlastiti svijet naspram izvanjskog svijeta i nepreglednosti činjenica u njemu⁴⁰. Čitanje kao metronom otkucava svoj tempo i trajanje, u kombinaciji vlastitog podsvjesnog i svjesnog ritma s tekstualnim ritmom. Čitanje-trajanje kao psihološko vrijeme je neprativo i neizmjerivo, a primjene klasičnih vremenskih i prostornih mjernih jedinica na njega rezultiraju konvulzivnim izmicanjem i izvrtanjem tih mjernih jedinica te se ta anomalija rezultata na kraju običava objašnjavati ljudskom pogreškom. Iz razloga što čitanje ne podliježe mjerljivim očekivanjima; kao i zato što pokret i u tekstualnom tijelu i u ljudskom tijelu, napreduje zahvaljujući nemjerljivim tenzijama spontanosti i kontrole – za razumijevanje čitanja-trajanja gotove konvencije čitanja i pripadajuće im kategorizacije

⁴⁰ Gretić 2002: 12

su sasvim suvišne. Čitanje se poput Bergsonove „élan vital“ uvijek izlije preko rubova stvarajući „pogreške“, prijestupe, mutacije, konvulzije; tekstualne i osobne tumore.

Slično se događa i tekstu, jer on nosi u sebi sličnu „élan vital“, koja se manifestira na razini tekstualnog života. Tekst je živa materija, poput vode, poput kristala, poput virusa, poput insekata, poput čovjeka. *Omne vivum ex vivo*. On u sebi krije algoritme inteligentnih sustava, on posjeduje genetičke matrice koji sa svojim genetičkim algoritmima imaju sposobnost živog „organizma“: samoreprodukciju. Tekst je i tijelo i tumor. Tekst je i uređen i kaotičan, a na okupu ga drži tenzija između tih oprečnosti i producira njegov životni potencijal. Iz razloga što je tekst, kao čista materija neodrediv, on u traganjima za njime može ponuditi jedino nesigurnost i izmjenu. Njegove mutacije su stalne, jer su potaknute čitalačkim gibanjima, uvijek osobnim, rijetko univerzalnim. Mutacije se događaju u jeziku, u znakovima, u značenjima, u pokretu, u tekstualnim grumenjima; u iluziji jezičnih pa time i tekstualnih performativa u tekstualnoj cjelini. Interpunkcije u tekstu služe samo kao kratak predah za vrijeme čitanja, one nisu sposobne zaustaviti rečenicu i održati njezine elemente na okupu na točno im određenim rečeničnim ulogama. Tekst, zahvaljujući vlastitom pokretu i čitanju-trajanju umije prebacivati riječi iz lokusa u lokus, a da to ostane sintaktički neprimjetljivo. Iako jednom kada se tekstualni pokret čitanjem počinje pratiti, tada se za vrijeme čitanja i sintaksa jezika može razoriti. To je trenutak čitanja kada dopustimo osobnim svjesnim i podsvjesnim gibanjima i metrici da se razvežu i krenu pratiti ritam tekstualnog grumenja. Tada bismo, tekstom pred nama uspjeli izrezati vlastiti jezik do granica neprepoznatljivosti i permutacijama tekstualnih krpica načiniti novi tekst, kolažirati ih uvijek trenutno prateći ritam tekstualnih pokreta. Ako postoji struja svijesti u struji pisanja, ne postoji jedan razlog zašto ne bi mogla postojati struja čitanja u struji svijesti ili obrnuto.

Referirati⁴¹ i referirati⁴²

⁴¹ “Thus packs, or multiplicities, continually transform themselves into each other, cross over into each other. Werewolves become vampires when they die. This is not surprising, since becoming and multiplicity are the same thing. A multiplicity is defined not by its elements, nor by the center of unification or comprehension. It is defined by the number of dimensions it has, it is not divisible, *it cannot lose or gain a dimension without changing its nature. Since its variations and dimensions are immanent to it, it amounts to the same thing to say that each multiplicity is already composed of heterogeneous terms in symbiosis, and that a multiplicity is continually transforming itself into a string of multiplicities, according to its thresholds and doors.*“ Deleuze Guattari 2010: 249

Svi su tekstovi produkt ljudskog izmišljaja, dakle, podložni su promjenama i vladanju moći ljudskog zamišljanja. Tekstovi su poput sestrinskih vrsta u biologiji i njihove se stvarnosti odvijaju u okrilju života pojedinih populacija koje imaju svoja trajanja i gibanja:

„Prirodna stvarnost vrste jest populacija jer se u njezinu okrilju odvija čitav njezin život. **Budući da je populacija reproduktivna zajednica biseskualnih jedinki, postoji stvarna ili potencijalna mogućnost razmnožavanja svake jedinke sa svakom, uz uvjet da su spolno zrele, suprotnog spola i da odgovaraju jedna drugoj s obzirom na spolno odabiranje. Pri tom dolazi do „prelijevanja“ i miješanja gena između jedinki koje često nisu potpuno istog genetskog sastava. Posljedica je toga da u potomaka nastaju novi biotipovi koji se više ili manje razlikuju od roditelja. Na taj način stvaranje biotipova nasljednog karaktera daje osnovu za mikroevoluciju životinjskih oblika. Populacija se, dakle, s vremenom može mijenjati, što se među ostalim, može očitovati u promijenjenom ponašanju s obzirom na pretke. Razlike će biti veće, ako populacije kroz dulje vrijeme žive prostorno odvojeno i u promijenjenim životnim uvjetima. Razlike u ponašanju između populacija koje su prostorno izolirane često su jasno uočljive pa se govori o dijalektalnome ponašanju. Uočeno je npr da jedinke populacija ptica koje su prostorno odvojene različito pjevaju, a jedinke pčele medarice različito plešu. Razlike u ponašanju mogu se koristiti pri određivanju sestrinskih ili sibling-vrsta.**“⁴³

Drugim riječima, povezivanjem toga koncepta s fonološkim i sintaktičkim strukturama, kao i krajnjim pohranjivanjem u pamćenje stvaraju se jedinice za buduću koceptualno-jezičnu upotrebu:

Kada bismo mogli ukrasti objekte koje sanjamo iz prostora u kojima ih sanjamo i prenijeti ih probuđeno stanje svijesti, bi li se to moglo nazvati krađom? Jer, ipak smo mi ti koji sanjamo i koji stvaramo odsanjane objekte. Svejedno, upitno je pripadaju li ti objekti isključivo nama. **Hommage kradljivcima: becoming text, becoming body.**

Tijelo bez organa ne govori, ono recitira jezikom snova. Tijelo bez organa nalazi se usred neprostora, u vakumiziranim odjeljcima rečeničnih prizora, karakteriziranim deteritorijaliziranim točkama događaja usred tjelesnog neprostora. Ako se neprostor tijela bez organa pokuša predočiti tekstom, u tekst se prenosi ista vrsta deteritorijalizacije, a tekstualne margine poprimaju oblik deteritorijaliziranih granica.

Tijelo bez organa ne poznaje instancu vremena. Ne prepoznaje vanjske reference. Njegove su reference ustrojene zadružnim životom čiji se smjerovi kretanja i egzistiranja spontano izmijenjuju i referiraju unutar tijela. Njegova čoporativna ustrojenost se događa svakim udisajem člana čopora. Tijelo bez organa ne umije mjeriti; deteritorijalizirane točke ne sklanjaju se padežima mjernih jedinica; one su manje točke, više gubilišta. U tome tijelu ne

⁴² “The risks are ever-present, but it is always possible to have a good fortune of avoiding them. Case by case, we can tell whether the heterogeneities effectively function in a multiplicity of symbiosis, whether the multiplicities are effectively transformed through the becomings of passage.” Deleuze Guattari 2010: 250

⁴³ Matoničkin 2002: 290

postoji sredina, središnjica ili rub, periferija ili između ili podno ili nad ili onkraj; ovo tijelo pa ni tekst koji ga umije otkriti ne posjeduje gramatičke prijedloge.

Bez obzira na svoju neprestanu aktivnost i provođenje impulsa po čopornim gubilištima, tijelo bez organa ne posjeduje akcije ili radnje ili subjekte koji izvode akcije pa time ni objekte nad kojima se akcija može vršiti.

Tijelo bez organa umije stvarati kao i oponašati; ono komunicira mimezom i slučajnim odabirom oblika. Kad bi tekst pristao komunicirati s tijelom bez organa, najprije bi se morao razobličiti, od oblika preći u „oblique“⁴⁴, trebao bi se rastekstualizirati. Zatim bi svoje rascijepkane ostatke značenjima trebao posipati po tijelu bez organa da bi preostale tekstualne krpice upale u tjelesne pore i krenule proizvoditi fragmentirana značenja. Daljnje prispajanje teksta tijelu bez organa odvijalo bi se metamorfozama značenja u geste koje je tijelo spremno izvesti, proizvesti, oponašati. Tekst (ili ono što je od njega ostalo nakon dosadašnjih koraka preobrazbe), u porama tijela preuzima gestikulacije tijela bez organa i multiplicira se kao gestikulacijski tekst. Mimika postaje izraz izobličienog tekstualnog „obliquea“ i multipliciranog tijela u konglomeratu bezteksta. Svako odsustvo dotadašnjeg oblika teksta pretvara se u prisutnost preobrazbe, u tjelesnu potenciju.

Nekadašnji tekst i tijelo bez organa sada se susreću na granici teratologije i teatrologije. Njihovi su performativi združeni u gestikulacijskim šaptanjima i tumorskoj mimici. Tekst u pori koji je preuzeo principe tijela bez organa nastavlja proizvodnju svojih tekstualnih krpica dok ih naučenim mimetičkim sposobnostima odašilje po ostacima tjelesnih gubilišta. Tekst raste u različitim dijelovima tijela, bez svoga prijašnjeg reda, i nasumično odašilje svoje krpice u ostale neprostore tijela stvarajući intertekstualne metastaze po tijelu. Novonastale i stalno stvarajuće intertekstualne metastaze čudovišnih su „obliquea“ (tako ih tijelo registrira snovima), s nekontroliranim vibratornim gestikulacijama, tumorskim rečenicama, nesvrhovitim u tekstualnom obliku, ali prepoznatljivim u tekstualnom „obliqueu“. Iz tjelesno-tekstualnih pora izlaze rakovi u čoporima, stružući kliještima, tuckajući po tekstu-tijelu.

Tijelo bez organa se u tekstualnoj preobrazbi izvrće i fijuče; raste preuzimajući tekstualne krpice i tekstualne geste. Na pozornici tijela bez organa, u kojem nema ni vremena niti mjesta, postoje samo tekstualna lica koja se iskrivljuju oponašajući gibanje rakova. Tekstualna lica nadoknađuju neprisutnost prijašnjih tekstualnih oblika i rastvaraju oči i nos i

⁴⁴ engl. oblique = kos, iskrivljen, nakrivljen, prikriiven

usta i uši ritmom otvaranja i zatvaranja kliješta rakova. Tijelo bez organa sa svojim tekstualnim licima ispuhuje vakum u kojem egzistira čitavo tijelo, ispuhuje preostale tekstualne krpice. Na tjelesnoj pozornici je propuh koji puše oko gubilišta, odnoseći rastopljene tekstualne interpunkcije i stalno deteritorijalizirajuće tekstualne granice. Tijelo diše tekstem. Tekst diše tjelesnim porama. Stvara se neugoda, ona iz snova. Stvara se nesigurnost, ona iz teksta.

Citatično cistatično: cistatični citat: citirana cista

„Affects are becomings“⁴⁵ They stream through the „limits of connotation mania“⁴⁶, they involve a „movement of risk“⁴⁷; „just as there are a semiotic expressions, or expressions without signs“⁴⁸: the „gazeless eyes“⁴⁹ which within the „terms such as ‘crystalline’, ‘amorphous’, ‘periodic’, ‘quasiperiodic’ and ‘aperiodic’ only reveal our helplessness as we stumble around in small regions of a vast structural panorama.“⁵⁰ „What interest us are modes of expansion, propagation, occupation, contagion, peopling.“⁵¹ If we dare to embrace it as a „constant overflow versus constant deflation“⁵² with the choreography that „participates in the logic of the future“⁵³, within „the pleasure of quoting with one's body the discourse of the others, and for the spectator, of deciphering these allusive charades“⁵⁴; for the „languages states the possible, but only by reading it for a realization.“⁵⁵ Does any body exhaust the possible because a body is itself exhausted, or is a body exhausted because it has exhausted the possible?⁵⁶ It's „gesture always escapes scientific programming and precise description, and the mime demonstrates the impossibility of an a priori segmentation of the body (be it linguistic or spatial), since he takes pleasure in 'unwinding' and 'winding' his body machine.“⁵⁷ „We're tired of trees“⁵⁸; „the tired person no longer has any (subjective) possibility at his disposal; he therefore cannot realize the slightest (objective) possibility“⁵⁹ and his „mapping has nothing to do with signifying: it has to do with surveying, mapping, even realms that are yet to come“⁶⁰ „When the body tries to say too much, and with too much wit, the body is 'talkative,' overstated by an overly precise story and discourse.“⁶¹ „As soon as it is freed from weight and inert matter, the body is open to all metamorphoses.“⁶² That is, „functioning precedes being – what a thing is, consist in what it does.“⁶³ „Even more than for verbal discourse, modality indicates the actor's attitude toward his text: persuasion, doubt, irony,

⁴⁵ Deleuze Guattari 2010: 283

⁴⁶ Pavis 1993: 17

⁴⁷ Brandstetter, Gabriele, „How I Will Have Moved“ u Gareis 2009: 314

⁴⁸ Deleuze Guattari 1988: 68

⁴⁹ Deleuze Guattari 1988: 171

⁵⁰ Desiraju, „Crystal In search of clarity“ Nature, 2003, vol. 423, str. 485

⁵¹ Deleuze Guattari 1988: 239

⁵² Stemer, Peter, „Pneumatics“ u Gareis 2009: 325

⁵³ Lepecki, André „The Future Will Be Confusing. Predicting Dance/Performance.“ U Gareis 2009: 342

⁵⁴ Pavis 1993: 63

⁵⁵ Deleuze 1997: 153

⁵⁶ Deleuze 1997: 152

⁵⁷ Pavis 1993: 60

⁵⁸ Massumi, Brian u uvodu za „A Thousand Plateaus“ Deleuze Guattari 1988: 15

⁵⁹ Deleuze 1997: 152

⁶⁰ Massumi, Brian u uvodu za „A Thousand Plateaus“ Deleuze Guattari 1988: 4

⁶¹ Pavis 1993: 56

⁶² Pavis 1996: 56

⁶³ Cvejić, Bojana, „We don't have money so we have to think: A Note on Speculative Pragmatism“, u Gareis 2010: 335

play.⁶⁴ „The narrative takes place in time and in the unfolding of the whole body“⁶⁵ through which it produces sand, powder, fluid, „music, comparable to a weed, a rhizome“⁶⁶. „For the reasons of clarity in this discussion, we define: a *powder* as a lump of matter composed of a large number of microscopic perfect crystals which assume *random* orientation relative to each other.“⁶⁷ They seem to exist at „the plane of consistency“⁶⁸ where happens „the abolition of all metaphor.“⁶⁹ That is for the „gestural discourse is so full of quotations that in the end it becomes an original and autonomous text, making us forget that it is made up of a host of lucky finds, so perfect is the illusion of a body coinciding with the object being imitated.“⁷⁰ We should not forget that „we do not have units of measure, only multiplicities or varieties of measurement“⁷¹ – a crystal, a plateau: „any multiplicity connected to other multiplicities by superficial underground stems in such a way as to form or extend a rhizome“.⁷² „A crystal is thus defined not by what it is but by how it appears. But when an entity is defined by an observed property, its very existence depends on the method of observation.“⁷³ „This is a dangerous cycle because humans can consume everything that is popular just because of the obsession with a form with a name.“⁷⁴ Out of that reason one should make herself aware that „meaning is the contraction of difference and repetition in a self-expiring expression. Power is the resuscitation of meaning“⁷⁵ „Nomadology is the opposite of the history.“⁷⁶ Do „enjoy watching the anticipated movement: the thrill of the risk that the movement could go wrong“⁷⁷ Do ask: „Does he exhaust the possible because he is himself exhausted, or is he exhausted because he has exhausted the possible?“⁷⁸ „This is what gives the fragmentary work the immediate value of a collective statement“⁷⁹: we tend to feel
 insecure, we're tired of trees.

⁶⁴ Pavis 1993: 55

⁶⁵ Pavis 1993: 56

⁶⁶ Massumi, Brian u uvodu za „A Thousand Plateaus“ Deleuze Guattari 1988: 11

⁶⁷ Halasz, Ivan „What precisely is a single crystal-to-single crystal reaction?“ *Crystal Growth and Design*, 2010, vol 10, str. 2817-2823

⁶⁸ Deleuze Guattari 1988: 69

⁶⁹ Deleuze Guattari 1988: 69

⁷⁰ Pavis 1993: 63

⁷¹ Massumi, Brian u uvodu za „A Thousand Plateaus“ Deleuze Guattari 1988: 8

⁷² Massumi, Brian u uvodu za „A Thousand Plateaus“ Deleuze Guattari 1988: 22

⁷³ Desiraju, „Crystal In search of clarity“ *Nature*, 2003, vol. 423, str. 485

⁷⁴ Klunchun, Pichet u „Thoughts on the Future perfect: my Dance as a Demon “ u Gareis 2009: 322

⁷⁵ Massumi 1992: 21

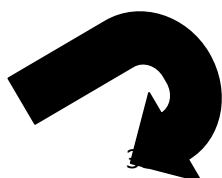
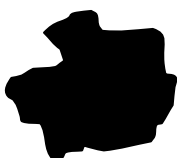
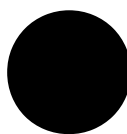
⁷⁶ Massumi, Brian u uvodu za „A Thousand Plateaus“ Deleuze Guattari 1988: 23

⁷⁷ Brandstetter, Gabriele „How I Will Have Moved“ u Gareis 2009: 312

⁷⁸ Deleuze 1997: 152

⁷⁹ Deleuze 1997: 57

Zaključak

Literatura

Citirana literatura

Barthes, Roland. (1985). *Lekcija*. Republika, 39, br. 1, str. 60-73.

Deleuze, Gilles (1997). *Essays clinical and critical*. Minneapolis: University of Minnesota Press

Deleuze, Gilles (2010). *Film I: slika-pokret*. Zagreb: Udruga Bijeli val

Deleuze, Gilles; **Guattari**, Félix (2010). *A Thousand Plateaus*. London, New York: Continuum

Deleuze, Gilles; **Guattari**, Félix (1988). *A Thousand Plateaus*. London: The Athlone Press

Foucault, Michel (1971). *Riječi i stvari: arheologija humanističkih nauka*. Beograd: Nolit

Gretić, Goran (2002). *Sloboda i vremenitost bitka: Bergson i Heidegger*. Zagreb: Demetra, Filozofska biblioteka Dimitrija Savića

Gareis, Sigrid; **Kruschkova**, Krassimira (2009). *Ungerufen: Tanz und Performance der Zukunft. Uncalled: Dance and Performance of the Future*. Berlin: Theater der Zeit

Jackendoff, Ray (1986). *Semantics and cognition*. London: The MIT Press

Jukić, Stanko; **Damjanov**, Ivan (2002). *Opća patologija*. Zagreb: Medicinska naklada

Massumi, Brian (1992). *A User's Guide to Capitalism and Schizophrenia: Deviations from Deleuze and Guattari*. Cambridge, Massachusetts, London: The MIT Press

Matoničkin, Ivo; **Erben**, Radovan (2002). *Opća zoologija*. Zagreb: Školska knjiga

Merleau-Ponty, Maurice (1990). *Fenomenologija percepcije*. Sarajevo: Veselin Masleša, Svjetlost

Pavis, Patrice (1993). *Languages of the Stage: Essays in the Semiology of the Theatre*. New York: Performing arts journal publications

Članci

Desiraju, Gautam Radhakrishna. (29. 5. 2003). Crystal In search of clarity, *Nature*, Vol 423, str. 485

Gao Xiuchun, **Friščić** Tomislav, **MacGillivray** Leonard R. (2004). Supramolecular Construction of Molecular Ladders in the Solid State, *Angewandte Chemie*, Vol 43, str. 232-236

Halasz, Ivan. (2010). What precisely is a single crystal-to-single crystal reaction?, *Crystal Growth & Design*, Vol 10, str. 2817-2823

Ostala literatura

Arsenijević, Miloš (1986). *Prostor Vreme Zenon*. Beograd, Zagreb: Filozofske studije, Biblioteka Teka

Deleuze, Gilles (2000). *Cinema 2: the Time-image*. London: The Athlone Press

Deleuze, Gilles; Guattari, Felix (1990). *Anti-Edip: kapitalizam i shizofrenija*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića

Jackendoff, Ray (1999). *Languages of the Mind : essays on mental representation*. London: The MIT Press

Langacker, W. Ronald (2008). *Cognitive Grammar: a basic introduction*. Oxford: Oxford University Press

Loupe Laurence (2009). *Poetika suvremenog plesa*. Zagreb: Plesni Studiji, Biblioteka Kretanja

Marušić, Matko; Gamulin, Stjepan; Kovač, Zdenko (2002). *Patofiziologija*. Zagreb: Medicinska naklada

McKenzie, Jon (2006). *Izvedi ili snosi posljedice*. Zagreb: Biblioteka Akcija

Pinker, Steven (2007). *The language instinct: how the mind creates language*. Harper Perennial Modern Classics

Sikirica, Milan; Korpar-Čolig Branka (2001). *Praktikum iz opće kemije*. Zagreb: Školska knjiga

Užarević, Josip (1990). *Književnost, jezik, paradoks*. Osijek : Izdavački centar Revije Radničkog sveučilišta